

Gemeente Rotterdam

KWP

Rotterdams Talent

Basismonitor Onderwijs Nationaal Programma Rotterdam Zuid

Verklarende analyse

J. de Boom

A.L. Roode

P. van Wensveen

P.A. de Graaf

Risbo, Erasmus Universiteit

OBI, gemeente Rotterdam

Mei 2017

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	1
1 Inleiding	9
2 Verkenning van de literatuur over onderwijsprestaties	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Leerlingniveau	14
2.3 Gezinsniveau.....	14
2.4 Peer group.....	16
2.5 Peer group en de klas	17
2.6 School en klas	17
2.7 Buurtkenmerken	19
3 Data en methode	21
3.1 Inleiding	21
3.2 Gebruikte databestanden	21
3.3 Gehanteerde methoden	22
3.4 Analysestappen	22
4 Onderwijsprestaties in het basisonderwijs.....	23
4.1 Inleiding	23
4.2 De verklarende variabelen in het model.....	24
4.3 Rotterdam Zuid versus overig Rotterdam	30
5 Positie in het derde leerjaar van het vo	35
5.1 Inleiding	35
5.2 De verklarende variabelen in het model.....	36
5.3 Het model voor Rotterdam Zuid toegepast op overig Rotterdam	42
Bijlage 1 Overzicht van de gebruikte SSB-bestanden	45
Bijlage 2 Gebruikte danwel geconstrueerde variabelen	47
Bijlage 3 Aanvullende tabellen bij hoofdstuk 4	49
Bijlage 4 Aanvullende tabellen bij hoofdstuk 5	55
Bijlage 5 Definities en afkortingen.....	61
Bijlage 6 Literatuurlijst.....	63

Samenvatting

Determinanten van onderwijsprestaties

In dit onderzoek is gezocht naar verklaringen voor de verschillen in onderwijsprestaties van jongeren *wonend* in Rotterdam Zuid en jongeren *wonend* in overig Rotterdam. In het eerste deel van het rapport is verslag gedaan van een literatuurstudie. Op basis van de bevindingen van dit literatuuronderzoek is een verklaringsmodel opgesteld voor verschillen in onderwijsprestaties. Daarbij is rekening gehouden met de in de SSB omgeving van het CBS beschikbare databestanden en de daarin aanwezige (mogelijk) verklarende factoren. Vervolgens is het verklaringsmodel empirisch getoetst door middel van een zogenaamde multilevel analyse. Het verklaringsmodel gaat uit van in principe drie niveaus te weten: het buurt-, het school- en het leerlingniveau. Onderzocht is welke factoren op buurt-, school- en leerlingniveau invloed uitoefenen op achtereenvolgens de score op de Cito-eindtoets in groep 8 en de mate van succes in de overgang van het primair naar het voortgezet onderwijs. Bij het laatste wordt gekeken naar de op- en afstroom van het niveau in leerjaar 3 in het voortgezet onderwijs ten opzichte van het schooladvies verkregen in groep 8 van het primair onderwijs.

Op het **buurtniveau** gaat het om samengestelde scores op het sociale, fysieke en veiligheidsdomein. Voor een deel zijn deze scores gebaseerd op objectieve kenmerken en deels op aggregaten afkomstig van subjectieve meningen van personen. Op het **niveau van de scholen** is nagegaan welke invloed de omvang van de school, de denominatie, het aandeel nieuwkomers en het percentage allochtonen uitoefenen op de onderscheiden criteriumvariabelen. Van veel andere mogelijke relevante schoolfactoren zoals onderwijskundig leiderschap, gedeelde visie en doelen, schoolklimaat, het volgen van en inspelen op leervorderingen, effectieve leertijd en de structuur in het onderwijs kon de invloed niet worden onderzocht omdat deze factoren niet in de databestanden beschikbaar zijn. Het grootste deel van factoren waarvan invloed op de genoemde criteriumvariabelen wordt verondersteld bevinden zich echter op **het niveau van de leerling**. Het betreft de volgende variabelen die betrekking hebben op de leerling zelf: het geslacht, de etnische herkomst, generatie, leerlinggewicht, schoolverzuim, registratie als verdachte van een delict en het al dan hebben van een zorgindicatie. Daarbij komen variabelen die betrekking hebben op de ouders van de leerlingen en de gezinssituatie. In de analyse zijn daarvoor de volgende variabelen opgenomen: gezinssamenstelling, opleidingsniveau van de ouders, gezinsinkomen, arbeidspositie van het gezin en het al dan niet hebben van een zorgindicatie of registratie als verdachte van een delict van (een van) de ouders.

De analyse is opgebouwd met een aantal modellen. In het basismodel zijn geen verklarende variabelen opgenomen maar wordt een schatting gegeven van de variabiliteit van de verschillende onderscheiden niveaus, namelijk het buurt-, het school- en het leerlingniveau. Vervolgens is in de daarop volgende modellen getoetst welke factoren significant samenhangen met de prestaties van de leerlingen.

Een verklarend model voor de score op de Cito-eindtoets

Ten eerste is ingegaan op de impact van de verschillende kenmerken op de door in Rotterdam Zuid wonende leerlingen behaalde Cito-eindtoetsscore in 2013-2014. Het basismodel laat zien dat de variantie op leerlingniveau 85 procent is en op schoolniveau 15 procent. De variantie op het buurtniveau is zeer beperkt en niet significant. Het buurtniveau blijft daarom buiten beschouwing. Voor de verklaring van de verschillen in de Cito-eindtoetsscore zijn kenmerken van leerlingen dus het meest van belang. Vervolgens zijn modellen gespecificeerd waarin achtereenvolgens is nagegaan wat de impact is van kenmerken van leerlingen, gezinnen en scholen op de Cito-eindtoetsscore aan het eind van groep 8. Er is een aanzienlijk aantal factoren dat significant samenhangt met de score op Cito-eindtoets, ook nadat voor de invloed van andere (beschikbare) variabelen van de leerlingen op hun prestaties is gecorrigeerd.

We constateren voor op Rotterdam Zuid wonende leerlingen dat:

- leerlingen met een leerlinggewicht significant lager scoren op de Cito-eindtoets dan leerlingen zonder leerlinggewicht¹;
- leerlingen met een indicatie voor de psychische/geestelijke gezondheidszorg in minimaal één van de afgelopen drie jaar significant lager scoren op de Cito-eindtoets dan leerlingen zonder zo'n indicatie;
- leerlingen die als verdachte staan geregistreerd significant lager scoren op de Cito-eindtoets dan leerlingen die niet als verdachte staan geregistreerd;
- leerlingen die minstens 1 keer ongeoorloofd afwezig waren significant lager scoren op de Cito-eindtoets dan leerlingen die niet hebben verzuimd;
- de migratieachtergrond voor enkele specifieke groepen significant samenhangt met de score op de Cito-eindtoets. Op Zuid wonende leerlingen met een Turkse of Antilliaanse achtergrond scoren significant lager op de Cito-eindtoets dan leerlingen met ouders van Nederlandse afkomst;
- leerlingen die opgroeien in een eenouderhuishouden significant lager scoren op de Cito-eindtoets dan leerlingen die opgroeien in een gezin met gehuwde ouders;

¹ Om onderwijsachterstanden te bestrijden is er de zogenaamde "gewichtenregeling". Scholen krijgen extra geld voor leerlingen die een "gewicht" hebben. Of leerlingen een gewicht hebben hangt af van het opleidingsniveau van de ouders. Voor een meer uitgebreide uitleg van het leerlinggewicht wordt verwezen naar bijlage 2.

- leerlingen met hoog opgeleide ouders significant en aanzienlijk hoger scoren op de Cito-eindtoets dan leerlingen met laagopgeleide ouders;
- leerlingen in gezinnen met niet werkende ouders significant lager scoren op de Cito-eindtoets dan kinderen met (één of twee) werkende ouders;
- leerlingen die opgroeien in gezinnen met een laag of midden-inkomen een significant lagere score halen op de Cito-eindtoets dan kinderen in gezinnen met een hoog inkomen;
- dat op Rotterdam Zuid wonende leerlingen op protestantse/gereformeerde scholen een significant hogere score halen op de Cito-eindtoets dan leerlingen op openbare scholen.

Verklaarde variantie

In een multilevel model is er verklaarde (en onverklaarde) variantie op meerdere niveaus. De verklaarde variantie op het leerlingniveau is 11,4 procent. Op het schoolniveau is de verklaarde variantie 57,0 procent. Het grootste deel van de verklaarde variantie op schoolniveau (42,5 procent) is toe te schrijven aan de ongelijke samenstelling van de leerlingpopulatie voor wat betreft de leerling- en gezinskenmerken tussen de scholen. Het overige deel (14,5 procent) wordt in dit model verklaard door verschillen tussen scholen. In het onderzoek zijn mogelijk belangrijke verklarende factoren op zowel het leerling- als op schoolniveau niet beschikbaar. De samenhang van deze factoren met de score op de Cito-eindtoets kon daardoor niet worden getoetst. Het is daardoor niet duidelijk of de verschillen tussen scholen samenhangen met kenmerken van scholen zoals eventuele verschillen in effectieve leertijd, de kwaliteit en diversiteit van het docententeam, kwaliteitsborging en cetera of het gevolg zijn van verschillen in de samenstelling van de leerlingpopulatie voor kenmerken die wij in dit onderzoek niet in beeld hebben zoals IQ, emotionele stabiliteit, opvoedingsstijlen in het gezin en cetera.

Het model van Zuid toegepast op overig en geheel Rotterdam

Het model dat is ontwikkeld voor Rotterdam Zuid is toegepast op overig Rotterdam en geheel Rotterdam. Tussen de uitkomsten van de modellen zijn geen grote verschillen. In het model van overig Rotterdam zijn de verschillen in de behaalde score op de Cito-eindtoets tussen leerlingen met en zonder een leerlinggewicht groter dan in Rotterdam Zuid. In het model voor overig Rotterdam scoren leerlingen met een of twee ouders die worden verdacht van een delict significant lager op de Cito-eindtoets en in Rotterdam Zuid niet. In het model voor overig Rotterdam zijn er geen significante verschillen in de door leerlingen behaalde score op de Cito-eindtoets tussen de scholen van onderscheiden denominaties. Ten slotte is de verklaarde variantie van het model voor overig Rotterdam zowel op leerlingniveau als op schoolniveau hoger dan de verklaarde variantie van het model voor Rotterdam Zuid.

Een verklarend model voor op- en afstroom

In een tweede model is onderzocht wat de invloed is van kenmerken van op Rotterdam Zuid wonende leerlingen, gezinnen en scholen op de op- en afstroom. Om dit in een multilevel model te kunnen onderzoeken is een zogenaamde positiescore berekend. Daarvoor is de positie van de leerling in het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs in schooljaar 2013-2014 gerelateerd aan het onderwijsadvies van de school dat de leerling in groep acht van het basisonderwijs heeft gekregen.² De positiescore is een indicatie voor de voorsprong of achterstand die een leerling heeft ten opzichte van het advies. De berekening is gebaseerd op de leerjarenladder van Bosker et al (1985). Het komt erop neer dat een leerling die in het derde leerjaar op een niveau zit dat overeenkomt met het advies een score heeft van 0. Elk niveau lager levert een punt aftrek op, een niveau hoger zorgt voor een pluspunt. Het basismodel laat zien dat de variantie op leerlingniveau 93,3 procent is en op schoolniveau 6,7 procent. De variantie op het buurniveau is zeer beperkt en niet significant. Het buurniveau blijft daarom buiten beschouwing. Voor de verklaring van de verschillen in de positiescore zijn kenmerken van leerlingen dus het meest van belang. Vervolgens zijn modellen gespecificeerd waarin achtereenvolgens is nagegaan wat het effect is van kenmerken van leerlingen, gezinnen en scholen op de positiescore. Er zijn vijf leerlingfactoren, één gezins- en één schoolfactor die significant samenhangen met de positiescore, ook nadat voor de invloed van andere (beschikbare) verklarende variabelen is gecorrigeerd.

We constateren voor op Rotterdam Zuid wonende leerlingen dat:

- jongens in vergelijking met meisjes een significant lagere positiescore in het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs behalen. Gemiddeld genomen stromen jongens dus iets vaker af dan meisjes;
- leerlingen met een migratieachtergrond (allochtone leerlingen) ten opzichte van de autochtone leerlingen van Rotterdam Zuid een hogere positiescore hebben. Gemiddeld genomen stromen leerlingen van Rotterdam Zuid met een migratieachtergrond dus iets minder vaak af dan autochtone leerlingen;
- leerlingen met een indicatie voor de psychische/geestelijke gezondheidszorg in minimaal één van de afgelopen drie jaar een significant lagere positiescore hebben dan leerlingen zonder zo'n indicatie;
- leerlingen die in de afgelopen drie jaar minstens één keer ongeoorloofd afwezig waren een significant lagere positiescore behalen en gemiddeld genomen dus iets vaker afstromen dan leerlingen die in de afgelopen drie jaar niet hebben verzuimd.

² Doorgaans is dat het advies dat in schooljaar 2010-2011 is gegeven. Als de leerling in de onderbouw van het vo heeft gedoubleerd is de positie in leerjaar 3 gerelateerd aan het onderwijsadvies in 2009-2010.

- leerlingen die in minimaal één van de afgelopen drie jaar worden verdacht van een delict een significant lagere positie score behalen en gemiddeld genomen dus iets vaker afstromen dan leerlingen die in de afgelopen drie jaar niet werden verdacht van een delict.
- leerlingen die opgroeien in een gezin met twee (ongetrouwde) ouders een significant hogere positie score hebben dan leerlingen die opgroeien in een gezin met gehuwde ouders;
- leerlingen die onderwijs volgen op een protestants/gereformeerde school of een school van overige denominatie een hogere positie score hebben dan leerlingen op openbare scholen.

Verklaarde variantie

De verklaarde variantie van het model voor Rotterdam Zuid komt op het leerlingniveau uit op 9,2 procent. Op het schoolniveau is de verklaarde variantie 41,2 procent. Het grootste deel van de verklaarde variantie op schoolniveau (31,0 procent) is evenwel toe te schrijven aan de ongelijke samenstelling van de leerlingpopulatie voor wat betreft de leerling- en gezinskenmerken tussen de scholen. Het overige deel (10,2 procent) wordt in dit model verklaard door verschillen tussen scholen. Ook voor dit model geldt dat mogelijk belangrijke verklarende factoren op zowel het leerling- als op schoolniveau niet beschikbaar zijn en dat de samenhang van deze factoren met de positie score niet kon worden getoetst. Het is daardoor niet duidelijk of de verschillen tussen scholen samenhangen met kenmerken van scholen zoals eventuele verschillen in effectieve leertijd, het aandeel ISK leerlingen, de kwaliteit en diversiteit van het docententeam, kwaliteitsborging et cetera of het gevolg zijn van verschillen in de samenstelling van de leerlingpopulatie voor kenmerken die wij in dit onderzoek niet in beeld hebben zoals IQ, emotionele stabiliteit, opvoedingsstijlen in het gezin et cetera.

Het model van Zuid toegepast op overig en geheel Rotterdam

Het model dat is ontwikkeld voor Rotterdam Zuid is toegepast op overig Rotterdam en geheel Rotterdam. Er zijn geen grote verschillen tussen de uitkomsten van modellen. In het model van overig Rotterdam is de verklarende factor migratieachtergrond (ofwel etnische herkomst) minder van belang dan in Rotterdam Zuid. In Rotterdam Zuid hebben leerlingen met een migratieachtergrond een hogere positie score en stromen dus minder vaak af dan de autochtone leerlingen in Rotterdam Zuid. In overig Rotterdam is er geen significant verschil in positie score tussen autochtone jongeren en jongeren met een migratieachtergrond. In het model voor overig Rotterdam is de positie score voor jongeren die met jeugdzorg te maken

hebben significant lager dan de score van de jongeren die niet met jeugdzorg te maken hebben. Dit verschil is in het model voor Rotterdam Zuid niet significant. Verder behalen leerlingen van ouders die worden verdacht van een delict in overig Rotterdam een significant lagere positie score dan leerlingen van ouders die niet worden verdacht. In Rotterdam Zuid zien we hierin geen significant verschil. De verklaarde variantie van het model voor overig Rotterdam komt op het leerlingniveau uit op 8,1 procent. Op het schoolniveau is de verklaarde variantie 48,1 procent. Ook hier zien we dat het grootste deel van de verklaarde variantie op schoolniveau (37,1 procent) is toe te schrijven aan de ongelijke samenstelling van de leerlingpopulatie voor wat betreft de leerling- en gezinskenmerken tussen de scholen.

Conclusie

Zowel op het niveau van de leerling als op het niveau van de school zijn er verschillen in onderwijsprestaties. De verschillen in onderwijsprestaties kunnen gedeeltelijk worden verklaard door kenmerken (van leerlingen, gezinnen en scholen) die in bestaande registraties beschikbaar zijn. Het onderzoek heeft aangetoond dat zowel leerling-, gezins- en schoolfactoren samenhangen met onderwijsprestaties en levert relevante input aan de discussie welke factoren van invloed zijn op de onderwijsprestaties in Rotterdam Zuid en de rest van Rotterdam.

Hoewel de gepresenteerde modellen interessante inzichten bieden blijft een aanzienlijk deel van de verschillen in de onderwijsprestaties van leerlingen onverklaard. Waarschijnlijk is dit het gevolg van het ontbreken van mogelijk belangrijke verklarende factoren. In eerste instantie denken we daarbij aan factoren op het niveau van de leerling zoals het IQ, de werkhouding, gedrag van de leerling in de klas, emotionele stabiliteit en sociaal gedrag. Ook op het niveau van het gezin ontbreken mogelijk belangrijke verklarende factoren die variëren van opvoedingsstijlen van de ouders tot en met de beschikbaarheid van bijvoorbeeld ICT faciliteiten in het gezin. In de literatuurstudie is ook gerefereerd aan de mogelijk invloed van de peer group op de prestaties van de leerling. Het was niet mogelijk dit in het model mee te nemen omdat hierover geen geregistreerde informatie beschikbaar is. De modellen bieden wel enig inzicht voor verklaringen van verschillen tussen scholen. Een deel van de door ons gevonden verklaarde variantie op schoolniveau is te verklaren uit de ongelijke samenstelling van de leerlingpopulatie en de denominatie van de school. Ook op schoolniveau blijft een substantieel deel van de verschillen in de onderwijsprestaties echter onverklaard. Ook hier is dit mogelijk het gevolg van het ontbreken van belangrijke verklarende factoren. Zo kan de invloed van factoren zoals onderwijskundig leiderschap, voldoende effectieve leertijd, de kwaliteit en diversiteit van het docententeam, kwaliteitsborging et cetera niet worden getoetst. Om de inzichten te kunnen verbreden en verdiepen zouden dergelijke

factoren ook in de modellen moeten worden opgenomen. De uitdaging is dan om deze factoren kwantificeerbaar te maken en op populatieniveau te verzamelen.

1 Inleiding

Het beeld over de jongeren wonend in Rotterdam Zuid uit de eerste monitor over onderwijs (De Boom et al., 2015) is dat van achterstand. In de monitor is de onderwijspositie van jongeren wonend in Rotterdam Zuid systematisch vergeleken met die van jongeren die wonen in de rest van Rotterdam, met die van jongeren die wonen in de vier grote steden en met die van jongeren wonend in Nederland. Gemiddeld genomen blijkt dat de jongeren in Rotterdam Zuid een achterstand hebben op jongeren in de andere gebieden. Tevens blijkt dat de achterstand groter wordt naar mate de jongeren verder zijn in hun onderwijsloopbaan. In deze deelstudie proberen we een verklaring te geven voor deze achterstanden.

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Wat is de verklaring voor de gesignaleerde onderwijsachterstanden bij jongeren die in Rotterdam Zuid wonen? Op basis van deze vraag komen wij tot de volgende probleemstelling:

Welke factoren hangen samen met de verschillen in onderwijsprestaties van jongeren wonend in Rotterdam Zuid en jongeren wonend in overig Rotterdam?

Op basis van deze probleemstelling, de uitkomsten van eerder onderzoek, aanvullende vragen van de opdrachtgever en de beperkingen van de beschikbare gegevens komen we tot de volgende onderzoeksvragen:

1. Is er een samenhang, en zo ja in welke mate, tussen achtergrondkenmerken (zoals leeftijd, geslacht en herkomst) van leerlingen en de verschillen in onderwijsprestaties tussen leerlingen wonend in Rotterdam Zuid en leerlingen wonend in de overig Rotterdam?
2. Is er een samenhang, en zo ja in welke mate, tussen de migratieachtergrond (van leerlingen) en de verschillen in onderwijsprestaties?
3. Is er een samenhang, en zo ja in welke mate, tussen gezinskenmerken (type gezin) van leerlingen en de verschillen in onderwijsprestaties?
4. Is er een samenhang, en zo ja in welke mate, tussen het opleidingsniveau van de ouders van leerlingen en de verschillen in onderwijsprestaties?
5. Is er een samenhang, en zo ja in welke mate, tussen de sociaaleconomische positie (arbeidssituatie, huishoudinkomen) van de ouders van leerlingen en de verschillen in onderwijsprestaties?

6. Is er een samenhang, en zo ja in welke mate, tussen risicovolle gezinssituatie (registratie bij jeugdzorg) van de leerling/ouders van leerlingen en de verschillen in onderwijsprestaties?
7. Is er een samenhang, en zo ja in welke mate, tussen risicogedrag (verdacht van criminaliteit, detentie) van ouders van leerlingen en de verschillen in onderwijsprestaties?
8. Is er een samenhang, en zo ja in welke mate, tussen risicogedrag (verdacht van criminaliteit (ook halt), detentie) van leerlingen en de verschillen in onderwijsprestaties?
9. Is er een samenhang en zo ja in welke mate, tussen kenmerken van de school (omvang, denominatie (openbaar, protestants, katholiek etc)) en de verschillen in onderwijsprestaties van leerlingen?
10. Is er een samenhang, en zo ja in welke mate, tussen kenmerken van de buurt (score op hoofdindicatoren uit het wijkprofiel) en de verschillen in onderwijsprestaties van leerlingen (het betreft hier alleen verschillen tussen leerlingen in Rotterdam Zuid en leerlingen in de rest van Rotterdam)?

Operationalisatie

Een eerste vraag is hoe we de te verklaren factor “onderwijsprestaties” en de verklarende factoren willen operationaliseren. We modelleren “onderwijsprestaties” door twee aspecten van de onderwijspositie.

1. In een eerste analyse zoeken we naar verklaring voor de verschillen in schooladvies en/of de score op de Cito-eindtoets bij de afronding van (groep 8) van het basisonderwijs.
2. Een tweede analyse richt zich op een verklaring voor de opstroom/afstroom in de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs (positie in leerjaar 3 van voortgezet onderwijs ten opzichte van het advies in groep 8).

Vergelijkende modellen Rotterdam Zuid en overig Rotterdam

In dit onderzoek maken we eerst een model dat zich richt op verklaringen voor verschillen in onderwijsprestaties voor leerlingen op Rotterdam Zuid. Vervolgens wordt onderzocht of het verklarende model voor de onderwijsprestaties van leerlingen in Rotterdam Zuid afwijkt (en zo ja op welke factoren) van een verklarend model voor overig en geheel Rotterdam.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt een verkenning gedaan van de literatuur op het gebied van onderwijsprestaties. Doel hiervan is een overzicht te krijgen van de belangrijkste variabelen. In hoofdstuk 3 gaan we kort in op de gebruikte data en methode. In de hoofdstukken 4 en 5 worden de uitkomsten gepresenteerd van de modellen voor respectievelijk de Cito-eindtoetsscore in het basisonderwijs en de positie in leerjaar drie van het voortgezet onderwijs.

2 Verkenning van de literatuur over onderwijsprestaties

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een verkennende literatuurstudie gedaan naar de factoren die een rol spelen in het krijgen van achterstand in het onderwijs. Deze literatuurstudie wordt in het vervolg van dit rapport gebruikt bij het opstellen van het analysemodel.

In Nederland zijn verscheidene onderzoeken gedaan naar verklaringen voor onderwijskansen of verschillen in onderwijsprestaties. In deze studies wordt veelal onderscheid gemaakt in verklarende factoren op verschillende niveaus (Korpershoek et al., 2016, Van Rooijen en Zoon, 2012). Meestal wordt het volgende onderscheid naar niveau gemaakt:

1. leerlingniveau, het gaat dan om kenmerken zoals geslacht, etnische herkomst, IQ, duur verblijf leerling in Nederland, etc.);
2. gezinsniveau (opleidingsniveau van de ouders, gezinssamenstelling/-situatie, sociaal economische positie / situatie, opvoedingsstijl, duur verblijf gezin in Nederland);
3. op niveau van peer group (samenstelling van de groep medeleerlingen, van vrienden, buurtgenoten);
4. schoolniveau (curriculum, pedagogisch-didactische aanpak, kwaliteit docententeam, organisatie, etc.);
5. buurtniveau (zoals buurtkenmerken zoals veiligheid, sociaal, sociaaleconomisch profiel).

De inzichten uit de literatuur worden in de navolgende paragrafen beschreven.

2.2 Leerlingniveau

Op leerlingniveau speelt allereerst het intelligentieniveau van leerlingen een rol. Dit wordt meestal als een gegeven beschouwd. Daarnaast zijn er verschillen naar geslacht. Over het algemeen wordt er gevonden dat de onderwijsprestaties van meisjes hoger zijn dan die van jongens. Meisjes besteden meer tijd aan schoolgerelateerde zaken dan jongens (Hulshof et al., 2015). Onder advisering bij de overgang van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs wordt vaker gevonden onder jongens dan onder meisjes (Timmermans et al., 2013). Hierbij wordt tevens geconstateerd dat onder advisering een rol speelt in combinatie met herkomst. Allochtone kinderen hebben iets vaker te maken onder advisering dan autochtone kinderen. Denkbaar is ook dat de taalbeheersing een rol kan spelen bij onder advisering van allochtone kinderen. Andere leerlinggerelateerde factoren die achterstanden in het onderwijs tot gevolg kunnen hebben, zijn bijvoorbeeld vroeggeboorte, aangeboren afwijkingen die de interactie tussen ouder en kind kunnen bemoeilijken. Al op jonge leeftijd kunnen daardoor achterstanden in de ontwikkeling ontstaan (Rooijen en Zoon, 2012). In een literatuurstudie naar risicojongeren wordt het op jonge leeftijd gebruik maken van zorg als een mogelijke risicofactor benoemd (Spierings et al., 2015). Naast biologische factoren zoals bijvoorbeeld vroeggeboorte, en laag (verbaal) IQ worden ook een moeilijk temperament, hyperactiviteit, impulsiviteit en/of prikkelbaarheid en ingrijpende gebeurtenissen, zoals ziekenhuisopname, mishandeling en de dood van één van de ouders, genoemd.

In de verdiepende analyse worden leerlingfactoren zoals geslacht, herkomst, verblijfsduur en registratie in de zorg opgenomen. Daarbij kunnen alleen die factoren worden meegenomen die zijn geregistreerd en worden aangeboden in het Sociaal Statistisch Bestand. De belangrijkste factor tussen leerlingen, het IQ, is niet geregistreerd en kan dus niet worden meegenomen in de analyse. Uit bevolkingsgegevens zijn het geslacht, de herkomst en ook de verblijfsduur in Nederland wanneer het leerlingen betreft met een andere herkomst dan Nederland bekend.

2.3 Gezinsniveau

De belangrijkste factor op gezinsniveau is het opleidingsniveau van de ouders. De Inspectie van het Onderwijs noemt in haar verslag 2014/2015 het opleidingsniveau van ouders steeds bepalender voor de onderwijskansen van een leerling (Inspectie van het Onderwijs, 2016). In de literatuur wordt er een patroon gezien tussen opleidingsniveau van de ouders en herkomst (Timmermans et al. 2013). Bij advisering voor het vervolgonderwijs komt onder advisering iets vaker voor bij

allochtonen dan bij autochtonen. Wordt echter ook het opleidingsniveau van ouders in ogenschouw genomen dan blijkt onder advisering het vaakst voor te komen bij autochtone leerlingen met laagopgeleide ouders (maximaal lager beroepsonderwijs). Als gekeken wordt naar op- en afstroom in het voortgezet onderwijs dan blijken autochtone leerlingen met laag opgeleide ouders relatief vaak te zijn afgestroomd. Etniciteit blijkt voorts in de studie van Timmermans et al (2013) niet de significante voorspeller van onder- of over advisering. Opleidingsniveau van ouders wordt wel genoemd als één van de voorspellers. In een onderzoek naar doelgroep leerlingen (Roeleveld et al., 2011) blijkt dat autochtone doelgroep leerlingen, leerlingen met laagopgeleide ouders, hun achterstand in het basisonderwijs niet inhalen. Dit terwijl de allochtone doelgroep in de periode 1994 – 2007 wel achterstanden inhalen. De onderzoekers constateren dat hun bevindingen in lijn liggen met bevindingen uit ander onderzoek.

Bij leerlingen met hoger opgeleide ouders is er eerder sprake van over- dan onder advisering terwijl doelgroep leerlingen in lichte mate lagere adviezen krijgen dan verwacht op grond van hun prestaties (Roeleveld et al. 2011). Ook in ander onderzoek wordt het opleidingsniveau van ouders als meer bepalend voor onderwijsprestaties gezien dan herkomst (van Rooijen en Zoon, 2012) en wordt er op gewezen dat het opleidingsniveau van beide ouders van belang is (Fettelaar et al., 2014). De laatste onderzoekers wijzen op het feit dat naast opleidingsniveau etniciteit wel effect heeft op de prestaties in het onderwijs.

Hoger opgeleide ouders hebben meer mogelijkheden de kansen van hun kinderen te vergroten, bijvoorbeeld door het aanschaffen van schaduwonderwijs zoals huiswerkbegeleiding. Ook neemt de ouderbetrokkenheid toe met het opleidingsniveau van ouders. Ouders voelen zich meer betrokken bij de school en doen vaker mee met activiteiten op school naarmate ze hoger zijn opgeleid (van Veelen, 2016).

Andere gezinsfactoren die worden genoemd in de literatuur zijn het opgroeien in een eenoudergezin, het hebben van gescheiden ouders waardoor kinderen te maken hebben met twee huishoudens met verschillende normstelsels, invloed van crimineel gedrag van vader en/of moeder waarbij de soort delicten gepleegd door de ouders ook van invloed is (Besjes en van Gaalen, 2008).

Factoren die daarnaast worden genoemd door Spierings et al. (2015) zijn psychiatrische problematiek van één van de ouders, problematische levensgeschiedenis van één van de ouders (incest, mishandeling en verwaarlozing), problematische gezinsrelaties, laag gezinsinkomen eventueel in samenhang met schulden, werkloosheid, ontbreken van familie of vrienden van het gezin die tot steun kunnen zijn.

2.4 Peer group

In het lectoraat van Naber (2004) is een uitgebreide beschouwing gegeven over het belang van het onderlinge netwerk van de jeugd zelf in de ontwikkeling naar de zelfstandigheid. Het wordt zelfs de cruciale factor genoemd. Haar studie is gericht op de leefwereld van jongeren, hun vriendschappen en contacten met leeftijdgenoten. Jongeren betekent in dit geval ongeveer de leeftijdsgroep 12 tot 19 jaar, de leeftijd waarin veel jongeren nog afhankelijk zijn van hun ouders maar steeds zelfstandiger worden. Naber betoogt dat in vergelijking met vroeger jongeren niet alleen langer in een opleidingstraject zitten maar dat zij ook andere rollen hebben gekregen, zoals werknemer, consument, seksuele partner, maatschappelijk en politiek burger (zie ook Wittebrood, 2000). De scheidslijn tussen jeugd en volwassenheid vervaagt. Vaak zijn jongeren meer dan 40 uur per week kwijt aan school en werk. Van jongeren wordt op steeds jongere leeftijd meer geëist. En hoewel er meer mogelijkheden zijn voor invulling van vrije tijd, is de vrije tijd van jongeren niet toegenomen (Wittebrood, 2000). Jongeren moeten hun eigen identiteit ontwikkelen en moeten zich daarnaast ook aanpassen aan de veranderende wereld. Niet elke jongere redt dit. Vooral jongeren uit lagere sociale milieus hebben meer kans om uit de boot te vallen.

Hiernaast is de opvoedstijl binnen gezinnen veranderd. Waar er vroeger er sprake van een bevelsstructuur was is er tegenwoordig, vooral in midden/hoger opgeleide gezinnen, meer een onderhandelingsstructuur over regels en keuzes. In lagere milieus is de opvoedstijl nog directief en controlerend (Naber, 2004). Ook is de rol van sociale instituties (kerk, vereniging, gym) die vroeger een structurerende rol hadden, uitgespeeld. Steeds vaker zijn volwassenen geen rolmodel meer, jongeren leren in toenemende mate van elkaar en hun sociale netwerk is de belangrijke spil op weg naar zelfstandigheid. Daarbij ontstaan sociale netwerken tussen jongeren die ongeveer dezelfde sociale achtergrond en/of dezelfde culturele achtergrond hebben.

Jongeren die opgroeien in een positieve gezinssituatie, zijn vaak in staat vriendschappen aan te gaan. Is de gezinssituatie wat problematischer dan distantiëren jongeren zich vaker van thuis. In het algemeen behoren jongeren niet tot één netwerk maar tot meerdere. Groepen op school, in de buurt, in de vrije tijd: jongeren horen vaak bij meerdere peer groups. De peer groups geven steun, zijn sociale en culturele hulpbronnen en geven vorm aan het proces van zelfsocialisatie en zelfsturing (Naber, 2004). Over het algemeen is de rol van de leeftijdgenoten complementair aan die van ouders (Lieshout, van, 2000).

Jeugd stijlen en –culturen zijn belangrijk voor jongeren omdat het een collectieve, sociale identiteit geeft waar ze bij kunnen horen buiten het eigen gezin.

2.5 Peer group en de klas

In de literatuur wordt verondersteld dat de 'peer group' van jongeren invloed heeft op hun gedrag en ook op de onderwijsprestaties. Hierbij kan gedacht worden aan de samenstelling van de klas, school maar ook aan de vriendengroep. In een onderzoek naar binnenlandse en buitenlandse studies naar de effecten van peer groups in de klas en binnen de school op onderwijsprestaties komt de onderzoeker Driessen (2007) tot de conclusie dat er niet hard is vastgesteld dat er dergelijke effecten zijn. Er zijn hooguit kleine effecten te zien door samenstelling van de klas. Het maakt weinig uit of de klassen zijn gevuld met leerlingen met een verschillend of vrijwel gelijk prestatieniveau, wel of niet gemengd zijn met jongens en meiden. Ook maakt het niet uit of een klas leerlingen heeft van een eenzijdig of juist niet eenzijdig sociaal milieu en/of etniciteit, aldus Driessen.

2.6 School en klas

School en opleiding is voor de hedendaagse jeugd een langer traject dan vroeger. Er wordt meer gevraagd van jongeren in het onderwijs en veel jongeren brengen langere tijd door in de jeugdfase (Naber, 2004, Wittebrood, 2000). Omdat jongeren meer tijd doorbrengen in het onderwijs, is de kwaliteit van onderwijs des te belangrijker. In het algemeen is de onderwijskwaliteit in Nederland hoog (Inspectie van het Onderwijs, 2016). Leerlingen in het primair en in het voortgezet onderwijs presteren internationaal gezien bovengemiddeld. De inspectie constateert voorts dat Nederland relatief weinig leerlingen heeft die zwak presteren, maar ook relatief weinig die excellent presteren. De inspectie beoordeelt scholen in het primair en voortgezet onderwijs met enige regelmaat. Wanneer scholen onvoldoende kwaliteit bieden, krijgen zij het basisarrangement zwak. Op 1 april 2016 zijn er drie scholen in het primair onderwijs in Rotterdam Zuid met zwak, op 1 september 2015 waren dit er eveneens drie (zie de website van Inspectie van het Onderwijs). Twee ervan waren dit op beide momenten. In het voortgezet onderwijs waren er twee scholen in Rotterdam Zuid met het basisarrangement zwak in 2015 en geen in 2016. We kunnen concluderen dat de onderwijskwaliteit van de scholen in Rotterdam Zuid in het algemeen goed is te noemen.

Een belangrijke stap binnen het onderwijs is de overgang van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs. Om deze overstap te kunnen maken, krijgen leerlingen een schooladvies mee van het primair onderwijs. Daarnaast worden zij getoetst in groep 8, bijvoorbeeld met de Centrale Eindtoets. Diverse onderzoeken richten zich op deze advisering en ook of er sprake is van onder- of overradvisering. Zo wordt er in een onderzoek over dit onderwerp van Timmermans (2013) gevonden dat ongeveer 92 procent van de leerlingen een min of meer passend advies had gekregen. Hierbij

zat het advies maximaal een half advies verwijderd van de Cito-eindtoetsscore. Bij 4 procent was er sprake van duidelijke overadvisering en bij bijna 4 procent van onderadvisering. Voorts blijkt uit het onderzoek dat onder- en overadvisering invloed heeft op de verdere schoolloopbaan. Leerlingen die hoger wordt geplaatst dan verwacht op basis van Cito-eindtoetsscore kunnen hier profijt van hebben. Leerlingen die lager worden geplaatst, lijken hier nadeel van te hebben in hun verdere schoolloopbaan. Hiernaast constateert de Inspectie van het Onderwijs in haar verslag van 2014/2015 dat scholen in het primair onderwijs steeds vaker een enkelvoudig advies geven.³ Dit zou nadelig zijn voor leerlingen met laagopgeleide ouders. Zij krijgen vaker een lager advies wanneer leerlingen met vergelijkbare onderwijsprestaties worden vergeleken en stromen daardoor naar een lager niveau vergeleken met leerlingen met hoger opgeleide ouders.

Een andere schoolfactor die wordt genoemd in de literatuur is segregatie (van Rooijen, 2012). Homogene scholen lijken vooral nadelig te zijn voor leerling met laagopgeleide ouders. Het zou nadelig zijn omdat het een negatief effect heeft op het zelfvertrouwen van kinderen, er onvoldoende mogelijkheden zijn om zich te mobiliseren naar een voorbeeldgroep met hogere onderwijsprestaties én leerkrachten zijn geneigd de verwachtingen naar beneden te stellen waardoor lagere doelen worden gesteld (zie ook de Mooij et al., 2015). Kortom segregatie wordt gezien als een risicofactor op schoolniveau. Driessen (2007) concludeert daarentegen in een review van studies over het effect van peer group op onderwijsprestaties dat het niet veel uitmaakt of klassen bestaan uit leerlingen met een vergelijkbaar niveau van onderwijsprestaties of met een verschillend onderwijsprestatieniveau. Ook gemengde klassen naar geslacht of herkomst of juist homogene klassen zouden niet veel invloed hebben op onderwijsprestaties. Op basis van een andere review van studies van (inter)nationaal onderzoek naar effecten van aanpakken van onderwijsachterstanden constateert Driessen (2013) dat uit analyses blijkt dat de invloed van school (klas, leerkracht, methode, schoolleiding etc.) minder groot is dan kenmerken van leerlingen (IQ, motivatie, thuissituatie etc.).

Schoolgrootte wordt eveneens genoemd als factor die van invloed kan zijn op onderwijsprestaties. In een reviewstudie van Luyten (et al., 2013) komt op basis van internationale studies naar voren dat schoolgrootte nauwelijks effect heeft op onderwijsprestaties. Invloeden als sociale cohesie op school, betrokkenheid van leerlingen en leraren en ouderparticipatie zijn nauwelijks aantoonbaar. In het primair onderwijs zijn zwakke effecten iets meer zichtbaar dan op het niveau van voortgezet

³ In Rotterdam wordt sinds 2014-2015 gewerkt met de zogenaamde Plaatsingswijzer. Het doel van deze Plaatsingswijzer is om de overstap van het basis naar het voortgezet onderwijs zo soepel mogelijk te verlopen. In de Plaatsingswijzer staan onder andere richtlijnen voor het opstellen van een goed basisschooladvies. Het basisschooladvies bepaalt op welk onderwijsniveau in het voortgezet onderwijs een kind plaatsbaar is. In de Plaatsingswijzer 2014-2015 wordt uitgegaan van een enkelvoudig advies. Vanaf het schooljaar 2015-2016 mag het advies enkelvoudig of dubbel zijn.

onderwijs. Als ongunstig kenmerk van scholen wordt ook de kleinere school genoemd (de Mooij et al., 2015).

Van invloed op de onderwijskwaliteit op schoolniveau zijn een ordelijk klimaat, voldoende leertijd voor belangrijke leerstofonderdelen en prestatiegerichtheid. Op klasniveau is dit vooral gestructureerdheid, met name leerlingen op een lager niveau hebben hier behoefte aan (Scheerens et al., 2012).

2.7 Buurtkenmerken

Omgevingsfactoren zijn er op verschillend niveau. Het kan gaan over de context van het onderwijs, bijvoorbeeld het nationaal onderwijsbeleid of andere landelijke ontwikkelingen. Hiernaast kan het gaan over lokale invloeden op scholen, bijvoorbeeld over de beschikbaarheid van verschillende schooltypen in de omgeving, over afspraken die scholen onderling hebben. Daarbij is de invloed die de woon-/schoolbuurt heeft op de leerlingen van belang. In de context van verdiepende analyse is het laatste - wanneer we het hebben over buurtkenmerken - het meest relevant voor de onderwijsprestaties van de leerlingen wonend in Rotterdam Zuid. Het gaat om de sociale context in brede zin waarin zij opgroeien. Is het een veilige buurt? Kunnen kinderen veilig naar school, veilig buiten spelen. Hoe is de huisvesting van kinderen? Wat voor personen wonen in de buurt, zijn het vooral werkende personen of is juist de werkloosheid juist hoog in de buurt, hoe is het gemiddelde huishoudinkomen, is er sprake van armoede (de Mooij et al., 2015)? Dat de sociale context van belang is, blijkt ook uit het feit dat in Rotterdamse wijken waar het gemiddelde inkomen laag is, ouders zich minder betrokken voelen bij de basisschool en minder vaak deelnemen aan activiteiten op school dan in wijken waar het gemiddelde inkomen hoger is (van Veelen, 2016).

Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat stedelijkheid van belang kan zijn (de Mooij et al., 2015, Hulshof et al., 2015, Timmermans et al., 2013). Ook de Inspectie van Onderwijs noemt het als factor. Omdat in deze analyse vooral naar onderwijsprestaties van leerlingen in Rotterdam wordt gekeken is er in deze factor geen variatie en zal stedelijkheid dus geen rol spelen in de verklaring van onderwijsprestaties.

3 Data en methode

3.1 Inleiding

Voor deze studie wordt gebruik gemaakt van de faciliteiten van het Centrum voor Beleidsstatistiek (CvB) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).⁴ Het CvB beschikt onder de noemer 'Sociaal Statistisch Bestand' (SSB) over een groot aantal databestanden. Zo is er bijvoorbeeld een registratie waarin alle personen die in de periode 1995-2015 in het bevolkingsregister (de BRP) geregistreerd staan aanwezig en zijn bestanden beschikbaar waarin onderwijsgegevens en gegevens over de arbeidsmarktpositie van alle personen staan geregistreerd. Al deze bestanden zijn op persoonsniveau via unieke persoonsgebonden sleutels te koppelen aan het bevolkingsregister. Daarmee wordt het mogelijk een beeld te schetsen van de onderwijs- en arbeidsmarktpositie van alle in het bevolkingsregister opgenomen personen op een bepaald moment en wordt het ook mogelijk om deze situatie per persoon in de tijd te volgen.

3.2 Gebruikte databestanden

Om de noodzakelijke analyses te kunnen verrichten, is een omvangrijk aantal databestanden nodig. Enerzijds omdat er gebruik wordt gemaakt van variabelen met uiteenlopende onderwerpen die in verschillende bestanden staan. Anderzijds omdat een deel van de bestanden gegevens over één jaar bevatten en voor dit onderzoek in een aantal gevallen gegevens over meerdere jaren nodig zijn. Er zijn bijvoorbeeld bestanden nodig die een beeld geven van de persoonskenmerken en daarnaast bestanden die de onderwijssituatie en de onderwijsloopbaan in beeld brengen. Daarnaast zijn er bestanden nodig die inzicht geven in het opleidingsniveau en de positie op de arbeidsmarkt van de ouders. Er zijn dus ook bestanden nodig die betrekking hebben op de arbeids- en uitkeringssituatie. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de gebruikte bestanden. In een afzonderlijke technische toelichting (bijlage 2) zijn de keuzes die zijn gemaakt bij de constructie van de variabelen nader uitgewerkt.

⁴ Om met de gegevens van SSB te mogen werken is een machtiging nodig. Als deze machtiging wordt afgegeven kan tegen betaling van het SSB gebruik worden gemaakt. De bestanden komen echter niet in bezit van de uitvoerder, maar zijn alleen beschikbaar voor analyse. Fysiek blijven ze op de beveiligde servers van het CBS. Zowel OBI als Risbo hebben toegang tot de bestanden op de servers van het CBS middels Remote Acces (RA).

3.3 Gehanteerde methoden

Uit hoofdstuk 2 blijkt dat verklaringen voor verschillen in prestaties van leerlingen kunnen samenhangen met een groot aantal factoren. Om de invloed van een groot aantal verklarende factoren op één te verklaren factor in een model te kunnen toetsen maken we gebruik van een multivariate analyse. Uit hoofdstuk 2 bleek ook dat de verklarende factoren worden gevonden op meerdere niveaus. De niveaus die in dit onderzoek (in principe) worden onderscheiden zijn het buurt-, school- en leerlingniveau. Omdat we te maken hebben met verklarende factoren op verschillende niveaus wordt er gebruik gemaakt van een multilevel methode waarin rekening wordt gehouden met een geneste structuur van de data (dus leerlingen binnen scholen binnen buurten). Bij een multilevel analyse draait het, net als bij een normaal regressiemodel, feitelijk om het vinden van een model waarmee de scores op de te verklaren factor (zoals de score op de Cito-eindtoets) zo goed mogelijk wordt geschat op basis van de scores op de verklarende factoren. Het grote verschil met een traditioneel regressiemodel is dat de verklarende factoren op verschillende niveaus te vinden zijn en dat er in het model voor elk niveau een afzonderlijke afwijking (errorterm) wordt geschat.

3.4 Analysestappen

In deze studie is sprake van een analysemodel met in principe drie analyseniveaus. Het eerste niveau is het individuele niveau met leerling- en gezinskenmerken. Op het tweede niveau worden schoolkenmerken gemodelleerd en op het derde niveau de buurtkenmerken. De analyses in de volgende hoofdstukken beginnen met een beschrijvende analyse waarin steeds een verklarende variabele wordt gerelateerd aan de te verklaren variabele. Daarna volgt de multilevel analyse waarin stapsgewijs een aantal modellen worden opgebouwd. Het eerste model dat wordt geformuleerd is het basismodel of nul-model. In dit basismodel zijn geen verklarende variabelen opgenomen, het geeft slechts de schattingen van de totale variantiecomponenten op modelniveau. Het basismodel is nodig om de residuele varianties tussen buurten, scholen en leerlingen uit te rekenen en inzicht te krijgen in de relatieve variantie tussen buurten, scholen en leerlingen. Hierbij is de intra-klasse correlatiecoëfficiënt de maat om de verhouding van de residuele varianties aan te geven. Na de totstandkoming van het basismodel specificeren we een aantal verschillende modellen. Het betreft allereerst een model waarin alleen leerlingkenmerken als verklarende factoren zijn opgenomen. Daarna volgt een model waarin naast leerlingkenmerken ook gezinskenmerken zijn opgenomen. Aansluitend volgt een model waarin ook schoolkenmerken en een model waarin buurtkenmerken zijn opgenomen.

4 Onderwijsprestaties in het basisonderwijs

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de prestaties van leerlingen in het basisonderwijs. De prestaties van leerlingen in het basisonderwijs worden gemeten op basis van de score op de Cito-eindtoets die leerlingen in groep 8 van het regulier basisonderwijs hebben behaald. De toets is gebaseerd op de leerstof die leerlingen in het basisonderwijs krijgen aangeboden en wordt onder meer gebruikt om aanvullende, objectieve informatie te krijgen over de potentiële mogelijkheden van leerlingen in het vervolgonderwijs.⁵ In de analyse is gebruik gemaakt van de individuele leerlingsscores. In de volgende tabel is weergegeven op welke groep leerlingen het model betrekking heeft. Het zijn de leerlingen die in het schooljaar 2013/2014 in leerjaar 8 van het regulier basisonderwijs hebben gezeten en in het voorjaar van 2014 deel hebben genomen aan de Cito-eindtoets. In de tabel is onderscheid gemaakt tussen Rotterdam Zuid en overig Rotterdam op basis van de plaats waar de leerlingen wonen.

Tabel 4.1 Aantal leerlingen in groep 8, deelnemers aan de Cito-eindtoets en gemiddelde score, schooljaar 2013/2014 naar gebied

	Rotterdam Zuid	overig Rotterdam	Rotterdam
Aantal leerlingen in groep 8	1.812	3.976	5.788
Aantal leerlingen met een Cito-eindtoetsscore	1.549	3.465	5.014
Gemiddelde citoscore	529,6	533,8	532,2

Van de leerlingen die in groep 8 het regulier basisonderwijs volgen doet het grootste deel mee aan de Cito-eindtoets. De gemiddelde score in Rotterdam Zuid is lager dan in de rest van Rotterdam.

In het vervolg van dit hoofdstuk wordt eerst een multilevel model voor Rotterdam Zuid gepresenteerd (paragraaf 4.2). Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 het model voor Rotterdam Zuid toegepast op overig Rotterdam en Rotterdam als geheel. In de bijlage bij dit hoofdstuk zijn de variabelen die in de modellen zijn opgenomen beschreven. In deze bijlage zijn ook beschrijvende statistieken van de verklarende variabelen opgenomen alsmede de uitkomsten van bivariate analyses van de verklarende variabelen met de score op de Cito-eindtoets.

⁵ De CBS-bestanden bevatten ook een beperkt aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs die een score hebben op de Cito-eindtoets én leerlingen die in een ander leerjaar dan leerjaar 8 een score hebben op de Cito-eindtoets. Deze beide groepen zijn (vooralsnog) niet in de analyses opgenomen.

4.2 De verklarende variabelen in het model

In deze paragraaf wordt ingegaan op de samenhang tussen de in het model gebruikte verklarende factoren en de score op de Cito-eindtoets. Daarbij zijn de factoren in drie groepen verdeeld, namelijk de leerlingenkenmerken, de gezinskenmerken en de kenmerken van de school.

4.2.1 De relevantie van de niveaus op Rotterdam Zuid

In het eerste model gaan we na hoeveel van de variabiliteit in de Cito-eindtoetsscore kan worden toebedeeld aan de verschillen tussen buurten, verschillen tussen scholen en verschillen tussen leerlingen voor Rotterdam Zuid. In tabel 4.2 zijn de uitkomsten gepresenteerd.

Tabel 4.2: Schatting van de covariantie parameters: leerling, school en buurt

	B	Std. Error	Wald Z	Sig.
Leerling (residueel)	104,56	4,04	25,85	0,00
School	15,19	3,80	4,00	0,00
Gebied (intercept)	0,25	1,18	0,21	0,83

Aan de hand van de waarden in deze tabel is met de zogenaamde Intra Class Correlation (ICC) na te gaan hoeveel van de variabiliteit in de eindtoetsscore kan worden toebedeeld aan de verschillen tussen de buurten, scholen en leerlingen. De schatting op de intercept variantie geeft informatie op buurtniveau: hoeveel variëren de gemiddelde eindtoetsscores in de onderscheiden buurten. De schatting op "School" geeft informatie over de variantie op schoolniveau: hoeveel variëren de gemiddelde eindtoetsscores in de populatie van de scholen. De residuele variantie ten slotte schat de variantie op individueel niveau: hoeveel varieert de eindtoetsscore tussen leerlingen. De waarde van de ICC voor de buurt is $0,25/(0,25+15,19+104,56)=0,2\%$. Dit deel van de variantie in de eindtoetsscores wordt verklaard door verschillen tussen de buurten. De significantietoetsen laten zien dat deze variantiecomponent niet significant is. Het buurtniveau is als afzonderlijk niveau in de verklaring van de verschillen tussen Cito-eindtoetsscores niet relevant.⁶

We herhalen de analyse zonder het buurtniveau (tabel 4.3) en gaan nu na hoeveel van de variabiliteit in de eindtoetsscore kan worden toebedeeld aan de verschillen tussen de scholen en leerlingen.

⁶ De waarde van de ICC voor school is $15,19/(0,25+15,19+104,56)=12,7\%$. Dit deel van de variantie in de eindtoetsscores wordt verklaard door verschillen tussen scholen. De variantie in eindtoetsscores wordt dus 12,7 % verklaard door verschillen tussen scholen. Schoolkenmerken lijken dus geen onbelangrijke determinanten. De rest (87,1%) wordt verklaard door verschillen binnen scholen en dus door verschillen tussen leerlingen.

Tabel 4.3: Schatting van de covariantie parameters: leerling en school

	B	Std. Error	Wald Z	Sig.
Leerling (residueel)	104,44	3,90	26,78	0,00
School	18,44	4,68	3,94	0,00

De waarde van de ICC voor school is $18,44/(18,44+104,44)=15,0\%$. Dit deel van de variantie in de eindtoetsscores wordt verklaard door verschillen tussen scholen.

Schoolkenmerken lijken dus belangrijke determinanten. De rest (85%) wordt verklaard door verschillen binnen scholen en dus door verschillen tussen leerlingen.

4.2.2 Samenhang van leerling-, gezins-, en schoolkenmerken met schoolprestatie

In deze paragraaf gaan we in op de samenhang van (achtergrond)kenmerken van leerlingen, gezinnen en scholen met de score op de Cito-eindtoets. Daarvoor zijn de verschillende factoren in drie stappen toegevoegd aan het lege model. Eerst de leerlingkenmerken, vervolgens de gezinskenmerken en tot slot de schoolkenmerken. In tabel 4.4 zijn de resultaten van de drie modellen samengevat.

Model met alleen leerlingkenmerken

Het eerste model gaat in op de samenhang tussen (achtergrond)kenmerken van leerlingen en de score op de Cito-eindtoets. De volgende leerlingkenmerken zijn als verklarende factoren in het model opgenomen:

- Geslacht (jongen, meisje);
- Etniciteit (in zeven categorieën);
- Generatie (1^e of 2^e generatie);
- Leerlinggewicht 2013 (score 0; 0,3 of 1,2);
- Psychologische zorg (wel of geen zorgindicatie in de afgelopen drie jaar);
- Jeugdzorg (wel of geen jeugdzorg zorgindicatie in de afgelopen drie jaar);
- Verzuim (wel of geen relatief verzuim in de drie voorafgaande jaren);
- Criminaliteit (wel of geen registratie als verdachte in de afgelopen drie jaar);

Voor een nadere uitleg van de constructie van de variabelen wordt verwezen naar bijlage 2. In bijlage 3 (tabel b3.1) is een overzicht opgenomen van het aantal kinderen in de onderscheiden categorieën, de procentuele verdeling en de scores op de Cito-eindtoets voor de onderscheiden categorieën kinderen.

Tabel 4.4: Model met leerling-, gezins- en schoolkenmerken voor Rotterdam Zuid

	Leeg model	Leerlingenkenmerken	Leerling- en gezinskenmerken	Leerling-, gezins-, en schoolkenmerken
Intercept	529,93	533,01**	540,82**	540,27**
Geslacht				
Vrouw		0	0	0
Man		0,43	-0,02	-0,03
Etnische herkomst				
Autochtoon		0	0	0
Turks		-2,66**	-2,50**	-2,28*
Marokkaans		-0,40	-0,06	0,18
Surinaams		-1,60	-1,17	-1,04
Antilliaans		-3,3**	-2,64*	-2,48*
Westers		-0,30	-0,49	-0,33
Niet-westers		-0,72	-0,19	0,02
Generatie				
Eerste generatie		0	0	0
Tweede generatie		0,37	0,42	0,56
Leerlinggewicht				
Gewicht 0		0	0	0
Gewicht 0,3		-4,24**	-2,64**	-2,60**
Gewicht 1,2		-4,06**	-2,48**	-2,46**
Psychische zorg				
Nee		0	0	0
Ja		-3,14**	-2,70**	-2,77**
Jeugdzorg				
Nee		0	0	0
Ja		-0,55	1,11	1,11
Verzuim				
Nee		0	0	0
Ja		-3,49**	-2,38	-2,44*
Criminaliteit				
Nee		0	0	0
Ja		-6,88**	-5,78**	-5,73**
Huishoudenssituatie				
Gehuwd paar			0	0
eenouderhuishouden			-1,52*	-1,52*
Niet gehuwd paar			-0,84	-0,69
Opleidingsniveau ouders				
hoog			0	0
midden/hoog			-0,54	-0,58
midden			-4,77**	-4,78**
laag/midden			-6,56**	-6,58**
laag			-6,45**	-6,41**
niet bekend			-6,40**	-6,40**
Arbeidspositie ouders				
Werkend			0	0
Niet werkend			-2,04**	-2,01**
Inkomen ouders				
Hoog			0	0
Midden			-2,08*	-2,05*
Laag			-2,11*	-2,08*
Psychische zorg ouders				
Nee			0	0
Ja			-0,84	-0,83
Criminaliteit ouders				
Niet geregistreerd als verdachte			0	0
Wel geregistreerd als verdachte			0,09	0,09
Denominatie				
Openbaar				0
Protestants/gereformeerd				2,49*
Overige denominatie				0,92
Aantal leerlingen				
				0,00
Aandeel migranten op school				
				-0,02
Aandeel allochtonen op school				
				-0,01
Tussen leerlingen	104,44	98,47	92,64	92,67
Tussen scholen	18,44	13,05	10,60	9,14

* significant op 5% niveau, ** significant op 1% niveau

Leeswijzer bij de tabel

In de tabel zijn de uitkomsten van de model analyse opgenomen. De resultaten kunnen worden gelezen als een vergelijking waarmee een schatting wordt gemaakt van de Citoscore van een leerling op basis van de kenmerken van de leerling, het gezin en de school. Het bovenste getal in de tabel (intercept) komt overeen met de uitkomst van de vergelijking als alle factoren de minimumwaarde hebben. De getallen daaronder zijn de bij de betreffende factor geschatte ongestandaardiseerde coëfficiënten. In het lege basismodel komt de waarde van het intercept dus overeen met de schatting van de gemiddelde Citoscore van alle leerlingen in het model (529,83). In het model met alleen leerlingkenmerken komt de waarde van het intercept overeen met schatting van de gemiddelde Citoscore van autochtone meisjes die geen leerlinggewicht, geen indicatie van psychische zorg of jeugdzorg hebben, niet van school hebben verzuimd en niet worden verdacht van een delict (533,01). Voor meisjes die hebben verzuimd maar verder dezelfde kenmerken hebben wordt de gemiddelde Citoscore geschat op 529,52 (=533,01-3,49).

Significantie

Een sterretje achter de coëfficiënt betekent dat de bijdrage van de betreffende variabele als statistisch significant mag worden beschouwd. Eén sterretje staat voor een significantie van 5 procent. Dit betekent dat de kans dat het verschil op toeval berust kleiner is dan 5 procent. Twee sterretjes staan voor een significantie van 1 procent. Dit betekent dat de kans dat het verschil op toeval berust kleiner is dan 1 procent.

Van de acht leerlingkenmerken die in dit model zijn opgenomen zijn er vijf significant. Een eerste verklarende factor is de etnische herkomst van de leerling. Ten opzichte van de autochtone leerlingen op Rotterdam Zuid behalen met name de leerlingen met een Antilliaanse of Turkse achtergrond significant lagere scores op de Cito-eindtoets. Ook andere groepen lijken minder goed te scoren op de eindtoets, maar de geconstateerde verschillen zijn, onder controle van de overige verklarende factoren in het model, niet significant.

De tweede verklarende factor is het leerlinggewicht. In feite gaat het hier niet om een persoonskenmerk van de leerling, maar om een gezinskenmerk. Het is hier toch opgenomen, omdat het onderdeel is van data die van het kind zelf wordt verzameld. Het leerlinggewicht kan drie waarden hebben, die bepaald worden aan de hand van het opleidingsniveau van de ouders. Gewichten (0,3 of 1,2) worden toegekend aan leerlingen van wie beide ouder(s)/verzorger(s) een laag opleidingsniveau hebben.⁷ We zien dat leerlingen aan wie een leerlinggewicht is toegekend significant lager

⁷ Het gewicht 0,3 wordt toegekend aan leerlingen van wie beide ouder(s)/verzorger(s) belast zijn met de dagelijkse verzorging en opvoeding en een opleiding van maximaal lbo/vbo, praktijkonderwijs/lwo of vbo basis-of kaderberoepsgerichte leerweg of van wie de ouder/verzorger maximaal twee klassen/leerjaren onderwijs in een andere schoolopleiding in het voortgezet onderwijs aansluitend op het basisonderwijs afgerond heeft. Het gewicht 1,2 wordt toegekend aan leerlingen van wie één ouder/verzorger een opleiding die geen onderwijs hebben genoten of maximaal basisonderwijs of (v)so-zmlk en de andere ouder/verzorger een opleiding van maximaal lbo/vbo, praktijkonderwijs/lwo of vbo basis-of kaderberoepsgerichte leerweg of van wie de ouder/verzorger maximaal twee klassen/leerjaren onderwijs in een andere schoolopleiding in het voortgezet onderwijs aansluitend op het basisonderwijs afgerond heeft.

scoren op de Cito-eindtoets. Onder controle van de overige verklarende factoren scoren in dit model leerlingen met een leerlinggewicht gemiddeld ruim 4 punten lager dan leerlingen aan wie geen leerlinggewicht is toegekend.

De derde verklarende factor heeft betrekking op kinderen met een psychisch probleem. Kinderen die een indicatie hebben voor de geestelijke gezondheidszorg scoren significant lager op de Cito-eindtoets. Onder controle van de overige verklarende factoren scoren leerlingen met een dergelijke indicatie gemiddeld ruim 3 punten lager dan leerlingen die geen indicatie voor de geestelijke gezondheidszorg hebben. Overigens heeft slechts een beperkt deel van de kinderen een dergelijke indicatie (zie tabel b3.1 in de bijlage bij dit hoofdstuk).

De vierde verklarende factor heeft betrekking op kinderen die in de afgelopen drie jaar minimaal 1 keer ongeoorloofd afwezig waren van school (relatief verzuim). Kinderen die minstens 1 keer ongeoorloofd afwezig waren scoren significant lager op de Cito-eindtoets. Onder controle van de overige verklarende factoren scoren deze leerlingen gemiddeld ruim 3 punten lager dan leerlingen die in de afgelopen drie jaar niet hebben verzuimd.

De vijfde en laatste verklarende factor op leerlingniveau heeft betrekking op kinderen die in de afgelopen drie jaar minimaal 1 keer in aanraking zijn gekomen met de politie op verdenking van een delict. Kinderen die worden verdacht van een delict scoren significant lager op de Cito-eindtoets. Onder controle van de overige verklarende factoren scoren deze leerlingen gemiddeld bijna 7 punten lager dan leerlingen die in de afgelopen drie jaar niet worden verdacht van een delict.

Model met leerling- en gezinskenmerken

In het volgende model zijn ook gezinskenmerken als verklarende factor opgenomen. De volgende factoren worden daartoe aan het model toegevoegd:

- Type huishouden (samenwonend met kinderen, getrouwd met kinderen of eenouderhuishouden);
- Opleidingsniveau ouders (hoog, midden/hoog, midden, laag/midden, laag, onbekend). Indien het opleidingsniveau van beide ouders bekend is zijn de opleidingsniveaus gecombineerd;
- Arbeidspositie (wel of geen betaald werk);
- Inkomenspositie (inkomen in een driedeling: laag, midden of hoog);
- Psychische zorg (wel of geen zorgindicatie bij ouders in de afgelopen drie jaar);
- Criminaliteit (wel of geen verdachtenregistratie van de ouders in de afgelopen drie jaar);

Voor een nadere uitleg van de constructie van de variabelen wordt verwezen naar bijlage 2. In bijlage 3 (tabel b3.2) is een overzicht opgenomen van het aantal kinderen in de onderscheiden categorieën, de procentuele verdeling en de scores op de Cito-eindtoets voor de onderscheiden categorieën kinderen.

Van de zes gezinskenmerken die in dit model zijn toegevoegd zijn er vier significant. Een eerste verklarende gezinsfactor is het type huishouden waarin de leerling op dat moment opgroeit. Kinderen in een eenouderhuishouden behalen significant lagere scores op de Cito-eindtoets dan kinderen die opgroeien in een tweepersoonshuishouden met gehuwde ouders.

De tweede factor heeft betrekking op het opleidingsniveau van de ouders. Het opleidingsniveau van de ouders zoals dat is opgenomen in het leerlinggewicht maakt voornamelijk onderscheid tussen ouders met een lage en of geen opleiding versus de rest. Het opleidingsniveau van de ouders/verzorgers is (voor een deel van de ouders) in gedetailleerdere vorm beschikbaar in de SSB bestanden.⁸ We zien dat leerlingen met laagopgeleide ouders significant en aanzienlijk lager scoren op de Cito-eindtoets dan leerlingen met hoogopgeleide ouders. Onder controle van de overige verklarende factoren scoren in dit model leerlingen met een laag of middelbaar opgeleide ouders ruim 6 punten lager dan leerlingen met hoogopgeleide ouders. Ook kinderen waarvan het opleidingsniveau van de ouders onbekend is scoren gemiddeld genomen aanzienlijk lager op de Cito-eindtoets.

De derde verklarende factor is de arbeidspositie. Op basis van arbeidsmarktgegevens is een onderscheid gemaakt tussen huishoudens waar (een van) de ouders betaald werk verricht en huishoudens waar dit niet het geval is. Leerlingen met ouders die geen betaald werk verrichten scoren significant lager op de Cito-eindtoets dan leerlingen met een of twee ouders die wel betaald werk hebben. Onder controle van de overige verklarende factoren scoren in dit model leerlingen met niet-werkende ouders gemiddeld ruim 2 punten lager.

De vierde verklarende factor is de inkomenspositie. In het SSB zijn ook gegevens over inkomen bekend. Door inkomensgegevens te koppelen aan de ouders/verzorgers is een variabele gemaakt die het besteedbaar inkomen van het huishouden beschrijft. Dit is een variabele met drie categorieën (laag, midden en hoog). Leerlingen met ouders die een laag of midden-inkomen hebben scoren significant lager op de Cito-eindtoets dan leerlingen met ouders die een hoog inkomen hebben. Onder controle van de overige verklarende factoren in dit model

⁸ Helaas is voor een aanzienlijk deel van de ouders/verzorgers het opleidingsniveau niet bekend (zie tabel b3.2 in bijlage 3). Niettemin kan het opleidingsniveau een bijdrage leveren in de verklaring en hebben wij deze variabelen toch in het model opgenomen.

scoren leerlingen met ouders die een laag of midden inkomen hebben gemiddeld ruim 2 punten lager.

Als gevolg van de toevoeging van gezinskenmerken als verklarende factor zien we enkele verschuivingen in de effecten van leerlingkenmerken. Zo blijkt dat het effect van schoolverzuim na opname van de gezinskenmerken niet meer significant is en dat het effect van leerlinggewicht als gevolg van de opname van het opleidingsniveau van de ouders afneemt.

Model met leerling- en gezins- en schoolkenmerken

In het volgende model zijn naast leerling- en gezinskenmerken ook schoolkenmerken als verklarende factor opgenomen. De volgende factoren worden daartoe aan het model toegevoegd:

- Denominatie (openbaar, protestants/gereformeerd, overige denominaties);
- Grootte van school, (aantal leerlingen);
- Aandeel nieuwkomers, migranten op de school;
- Aandeel allochtonen op de school.

Voor een nadere uitleg van de constructie van de variabelen wordt verwezen naar bijlage 2. In bijlage 3 (tabel b3.3) is een overzicht opgenomen van het aantal kinderen in de onderscheiden categorieën, de procentuele verdeling en de scores op de Cito-eindtoets voor de onderscheiden categorieën kinderen.

Van de vier schoolkenmerken die in dit model zijn toegevoegd is er slechts één significant namelijk de denominatie. Kinderen die onderwijs volgen op een protestants/gereformeerde school behalen significant hogere Cito-eindtoetsscores dan kinderen op openbare scholen. Als gevolg van de toevoeging van schoolkenmerken is het effect van schoolverzuim weer significant.

Verklaarde variantie

In een multilevel model is er verklaarde (en onverklaarde) variantie op meerdere niveaus. De verklaarde variantie van bovenstaand model komt op het leerlingniveau uit op 11,4 procent. Op het schoolniveau is de verklaarde variantie 57 procent. Het grootste deel van de verklaarde variantie op schoolniveau (42,5%) is evenwel toe te schrijven aan de ongelijke samenstelling van de leerlingpopulatie voor wat betreft de leerling- en gezinskenmerken tussen de scholen.

4.3 Het model voor Rotterdam Zuid toegepast op overig Rotterdam

In de vorige paragrafen hebben we gezien dat de verschillen in Cito-eindtoetsscores voor 85 procent worden verklaard door verschillen tussen leerlingen en voor 15 procent door verschillen tussen scholen. Vervolgens is onderzocht of een verklaring

kon worden gevonden voor de verschillen tussen leerlingen en scholen. De vraag die we in deze paragraaf proberen te beantwoorden is of er verschillen zijn in de verklaring van de prestaties van leerlingen van Rotterdam Zuid met die van leerlingen uit de rest van Rotterdam. We maken daarom een vergelijking tussen het volledige model in voorgaande paragraaf en passen dat toe op overig Rotterdam en geheel Rotterdam.

In tabel 4.5 zijn de modellen naast elkaar weergegeven. Voor wat betreft de verklarende leerlingkenmerken zien we enkele verschillen. In het model van overig Rotterdam lijkt de verklarende factor etnische herkomst van groter belang. Ten opzichte van de autochtone leerlingen in overig Rotterdam behalen leerlingen met een Turkse, Surinaamse en Antilliaanse achtergrond significant lagere scores op de Cito-eindtoets (onder controle van de overige verklarende factoren). In Rotterdam Zuid scoren alleen leerlingen met een Antilliaanse of Turkse achtergrond significant lager. Ook het leerlinggewicht heeft in het model voor overig Rotterdam een wat sterker effect dan in het model voor Rotterdam Zuid.

Ook voor de verklarende gezinskenmerken zien we enkele verschillen. In het model van overig Rotterdam is de verklarende factor arbeidspositie van minder groot belang. Ook in overig Rotterdam scoren leerlingen met ouders die geen betaald werk verrichten significant lager op de Cito-eindtoets dan leerlingen met ouders die wel betaald werk hebben, maar het effect is wat kleiner. Onder controle van de overige verklarende factoren scoren leerlingen met niet-werkende ouders in het model voor Rotterdam Zuid gemiddeld ruim 2 punten lager en in het model voor "overig Rotterdam" ruim 1 punt lager. Een soortgelijk verschil zien we bij de factor inkomenspositie. Daarnaast zien we in het model van overig Rotterdam twee additionele verklarende factoren. De eerste verklarende factor heeft betrekking op kinderen met ouders met een psychisch probleem. Kinderen van ouders die een indicatie hebben voor de geestelijke gezondheidszorg scoren onder controle van de overige verklarende factoren significant hoger op de Cito-eindtoets dan kinderen van ouders zonder een dergelijke indicatie.⁹ De tweede additionele verklarende factor heeft betrekking op kinderen met een of twee ouders die in de afgelopen drie jaar minimaal 1 keer in aanraking zijn gekomen met de politie op verdenking van een delict. Kinderen van ouders die worden verdacht van een delict scoren significant lager op de Cito-eindtoets. Onder controle van de overige verklarende factoren scoren deze leerlingen gemiddeld ruim 1 punt lager dan leerlingen met ouders die in de afgelopen drie jaar niet worden verdacht van een delict.

⁹ Het effect van deze indicator heeft in dit model niet de verwachte richting. Dit wordt veroorzaakt door een combinatie van verklarende gezinsfactoren in het model.

Ten slotte zien we ook voor de verklarende schoolkenmerken een verschil. In het model van overig Rotterdam heeft de verklarende factor denominatie geen significant effect.

Verklaarde variantie

De verklaarde variantie van het model voor overig Rotterdam op het leerlingniveau komt uit op 14,1 procent. Op het schoolniveau is de verklaarde variantie 70,9 procent. Het grootste deel van de verklaarde variantie op schoolniveau (65,0%) is evenwel toe te schrijven aan de ongelijke samenstelling van de leerlingpopulatie voor wat betreft de leerling- en gezinskenmerken tussen de scholen.

Tabel 4.5: Model met leerling-, gezins- en schoolkenmerken: Rotterdam Zuid, overig Rotterdam en Rotterdam

	Rotterdam Zuid	overig Rotterdam	Rotterdam
Intercept	540,27**	542,19**	542,11**
Geslacht			
Vrouw	0	0	0
Man	-0,03	0,13	0,13
Etnische herkomst			
Autochtoon	0	0	0
Turks	-2,28*	-3,18**	-2,82**
Marokkaans	0,18	-0,74	-0,38
Surinaams	-1,04	-1,80**	-1,65**
Antilliaans	-2,48*	-3,66**	-3,12**
Westers	-0,33	-0,02	-0,17
Niet-westers	0,02	-0,26	-0,24
Generatie			
Eerste generatie	0	0	0
Tweede generatie	0,56	0,32	0,46
Leerlinggewicht			
Gewicht 0	0	0	0
Gewicht 0,3	-2,60**	-3,79**	-3,29**
Gewicht 1,2	-2,46**	-3,83**	-3,23**
Psychische zorg			
Nee	0	0	0
Ja	-2,77**	-2,78**	-2,81**
Jeugdzorg			
Nee	0	0	0
Ja	1,11	-1,26	-0,42
Verzuim			
Nee	0	0	0
Ja	-2,44*	-1,99*	-2,11**
Criminaliteit			
Nee	0	0	0
Ja	-5,73**	-6,34**	-6,09**
Huishoudenssituatie			
Gehuwd paar	0	0	0
eenouderhuishouden	-1,52*	-1,23**	-1,29**
Niet gehuwd paar	-0,69	0,11	-0,13
Opleidingsniveau ouders			
hoog	0	0	0
midden/hoog	-0,58	-1,49	-1,26
midden	-4,78**	-4,61**	-4,54**
laag/midden	-6,58**	-7,46**	-6,88**
laag	-6,41**	-6,11**	-6,07**
niet bekend	-6,4**	-4,72**	-5,15**
Arbeidspositie ouders			
Werkend	0	0	0
Niet werkend	-2,01**	-1,18*	-1,55**
Inkomen ouders			
Hoog	0	0	0
Midden	-2,08*	-1,67**	-1,88**
Laag	-2,05*	-2,50**	-2,36**
Psychische zorg ouders			
Nee	0	0	0
Ja	-0,83	0,89*	0,38
Criminaliteit ouders			
Niet geregistreerd als verdachte	0	0	0
Wel geregistreerd als verdachte	0,09	-1,19*	-0,71
Denominatie			
Openbaar	0	0	0
Protestants/gereformeerd	2,49*	-1,50	-0,11
Overige denominaties	0,92	0,71	0,64
Aantal leerlingen	0,00	0,00	0,00
Aandeel migranten op school	-0,02	0,00	-0,01
Aandeel allochtonen op school	-0,01	-0,02	-0,03*
Tussen leerlingen	92,67	83,39	86,48
Tussen scholen	9,14	8,02	9,79

* significant op 5% niveau, ** significant op 1% niveau

5 Positie in het derde leerjaar van het vo

5.1 Inleiding

Waar in hoofdstuk 4 gekeken werd naar de prestaties van leerlingen in groep 8 van het basisonderwijs kijken we in dit hoofdstuk naar leerlingen in leerjaar 3 van het voortgezet onderwijs. In de analyses voor dit hoofdstuk wordt de positie van de leerling in het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs in schooljaar 2013-2014 gerelateerd aan het onderwijsadvies van de school dat de leerling in groep acht van het basisonderwijs heeft gekregen.¹⁰ Aan de leerlingen kennen we een score toe die aangeeft of een leerling een voorsprong of achterstand heeft ten opzichte van het advies. De berekening is gebaseerd op de leerjarenladder van Bosker et al. (1985). Grofweg komt de indicator erop neer dat een leerling die in het derde leerjaar op een niveau zit dat overeen komt met het advies een score heeft van 0. Elk niveau lager levert een punt aftrek op, een niveau hoger zorgt voor een pluspunt. Daarbij hebben wij toegevoegd dat zittenblijvers een punt aftrek krijgen. Uitgangspunt is het advies op de basisschool, adviezen die twee niveaus omvatten krijgen het gemiddelde van de adviezen, hierdoor komen er ook scores van halve punten voor. Wij berekenen een score voor alle leerlingen waarvan zowel het advies als de positie in leerjaar drie bekend is. In het vervolg van dit rapport noemen we deze score de *positiescore*. In tabel 5.1 is een overzicht opgenomen van de beschikbaarheid en de hoogte van de positiescore.

Tabel 5.1 Score van de onderwijsposities in leerjaar drie ten opzichte van het vo advies in groep 8 schooljaar 2013/2014 naar gebied

	Rotterdam Zuid		overig Rotterdam		Rotterdam	
Aantal leerlingen in leerjaar 3	2.162		4.392		6.554	
Aantal leerlingen in de analyse	1.802		3.736		5.538	
Scores op positie						
-2 of lager	122	6,8%	165	4,4%	287	5,2%
-1,5	108	6,0%	149	4,0%	257	4,6%
-1	322	17,9%	512	13,7%	834	15,1%
-0,5	254	14,1%	474	12,7%	728	13,1%
0	711	39,5%	1649	44,1%	2.360	42,6%
0,5	165	9,2%	443	11,9%	608	11,0%
1	92	5,1%	278	7,4%	370	6,7%
1,5	22	1,2%	49	1,3%	71	1,3%
2 of hoger	6	0,3%	17	0,5%	23	0,4%
Gemiddelde score per gebied	-0,37		-0,20		-0,25	

¹⁰ Doorgaans is dat het advies dat in schooljaar 2010-2011 is gegeven. Als de leerling in de onderbouw van het vo heeft gedoubleerd is de positie in leerjaar 3 gerelateerd aan het onderwijsadvies in 2009-2010.

Van de 6.554 leerlingen in het derde leerjaar van het vo kunnen er 5.538 in de analyse worden meegenomen, dat is 85 procent. Voor een deel is er uitval omdat er geen basisschooladvies beschikbaar is, een ander deel valt uit de analyse omdat er geen koppeling mogelijk is met databestanden waarin informatie over de ouders is opgenomen. Het merendeel van de leerlingen, namelijk 42,6 procent heeft in leerjaar drie een positie score van nul, de score die overeen komt met het advies. De gemiddelde positie score in Rotterdam Zuid is -0,37, dat is significant lager dan in overig Rotterdam, waar de gemiddelde positie score -0,20 is.

De opbouw van dit hoofdstuk is vergelijkbaar met hoofdstuk vier. Gestart wordt met het opstellen van een multilevel model voor Rotterdam Zuid (paragraaf 5.2). Vervolgens wordt het model in paragraaf 5.3 toegepast op overig Rotterdam en Rotterdam als geheel. In de bijlage bij dit hoofdstuk zijn de variabelen die in de modellen zijn opgenomen beschreven. In deze bijlage zijn ook beschrijvende statistieken van de verklarende variabelen opgenomen alsmede de uitkomsten van bivariate analyses van de verklarende variabelen met de positie score.

5.2 De verklarende variabelen in het model

In deze paragraaf gaan we in op de samenhang tussen de in het model gebruikte verklarende factoren en de positie score. Daarbij zijn de factoren in drie groepen verdeeld, de leerlingenkenmerken, de gezinskenmerken en de kenmerken van de school. De variabelen komen overeen met de variabelen die in het model in hoofdstuk vier gebruikt zijn.

5.2.1 De relevantie van de niveaus op Rotterdam Zuid

In het eerste model gaan we na hoeveel van de variabiliteit in de positie score kan worden toebedeeld aan de verschillen tussen buurten, verschillen tussen scholen en verschillen tussen leerlingen voor Rotterdam Zuid. In tabel 5.2 zijn de uitkomsten gepresenteerd.

Tabel 5.2: Schatting van de covariantie parameters: buurt, school, leerling

	B	Std. Error	Wald Z	Sig.
Leerling (residueel)	0,64	0,02	26,83	0,00
School	0,03	0,02	2,17	0,03
Gebied (intercept)	0,00	0,00	.	.

Aan de hand van de waarden in deze tabel is met de zogenaamde Intra Class Correlation (ICC) na te gaan hoeveel van de variabiliteit in de positie score kan worden toebedeeld aan de verschillen tussen de buurten, scholen en leerlingen. De schatting op de intercept variantie geeft informatie op buurtniveau: hoeveel variëren de gemiddelde positie score in de onderscheiden buurten. De schatting op "School" geeft informatie over de variantie op schoolniveau: hoeveel variëren de gemiddelde positie score in de populatie van de scholen. De residuele variantie ten slotte schat de variantie op individueel niveau: hoeveel variëren de positie scores tussen leerlingen. De waarde van de ICC voor de buurt is in dit model 0. De buurt speelt geen significante rol in verklaring van de variantie in de positie score en buurtniveau is als afzonderlijk niveau in de verklaring van de verschillen tussen positie scores niet relevant.

We herhalen de analyse zonder het buurtniveau (tabel 5.3) en gaan nu na hoeveel van de variabiliteit in de positie score kan worden toebedeeld aan de verschillen tussen de scholen en leerlingen.

Tabel 5.3: Schatting van de covariantie parameters: school, leerling

	B	Std. Error	Wald Z	Sig.
Leerling (residueel)	0,62	0,02	29,37	0,00
School	0,05	0,02	2,82	0,00

De waarde van de ICC voor school is $0,05/(0,62+0,05)=6,7\%$. Dit deel van de variantie in de positie scores wordt verklaard door verschillen tussen scholen. De rest (93,3%) wordt verklaard door verschillen binnen scholen en dus door verschillen tussen leerlingen.

5.2.2 Samenhang van leerling-, gezins-, en schoolkenmerken met schoolprestatie

Vervolgens gaan we in op de samenhang tussen (achtergrond)kenmerken van leerlingen, gezinnen en scholen op de positie score. Daarvoor zijn de verschillende factoren in drie stappen toegevoegd aan het lege model. Eerst de leerlingkenmerken, vervolgens de gezinskenmerken en tot slot de schoolkenmerken. In tabel 5.4 zijn de resultaten van de drie modellen samengevat.

Model met alleen leerlingkenmerken

Het eerste model gaat in op de samenhang tussen (achtergrond)kenmerken van leerlingen en de positie score. De volgende leerlingkenmerken zijn als verklarende factoren in het model opgenomen:

- Geslacht (jongen, meisje);
- Etniciteit (in zeven categorieën);
- Generatie (1^e of 2^e generatie);
- Leerlingewicht 2013 (score 0; 0,3 of 1,2);
- Psychologische zorg (wel of geen zorgindicatie in de afgelopen drie jaar);
- Jeugdzorg (wel of geen jeugdzorg zorgindicatie in de afgelopen drie jaar);
- Verzuim (wel of geen verzuim in de drie voorafgaande jaren);
- Criminaliteit (wel of geen registratie als verdachte in de afgelopen drie jaar).

Voor een nadere uitleg van de constructie van de variabelen wordt verwezen naar bijlage 2. In bijlage 4 (tabel b4.1) is een overzicht opgenomen van het aantal leerlingen in de onderscheiden categorieën, de procentuele verdeling en de positiecores voor de onderscheiden categorieën leerlingen.

Tabel 5.4: Model met leerling-, gezins- en schoolkenmerken Rotterdam Zuid

	Leeg model	Leerlingenkenmerken	Leerling- en gezinskenmerken	Leerling-, gezins-, en schoolkenmerken
Intercept	-0,26	-0,27**	-0,20	-0,36*
Geslacht				
Vrouw		0	0	0
Man		-0,16**	-0,16**	-0,16**
Etnische herkomst				
Autochtoon		0	0	0
Turks		0,13*	0,16*	0,16*
Marokkaans		0,24**	0,28**	0,28**
Surinaams		0,15*	0,14*	0,14*
Antilliaans		0,18*	0,16*	0,16*
Westers		0,19*	0,18*	0,19*
Niet-westers		0,19**	0,19**	0,19**
Generatie				
Eerste generatie		0	0	0
Tweede generatie		0,07	0,05	0,06
Leerlinggewicht				
Gewicht 0		0	0	0
Gewicht 0,3		0,03	0,03	0,03
Gewicht 1,2		0,00	0,01	0,00
Psychische zorg				
Nee		0	0	0
Ja		-0,21**	-0,21**	-0,21**
Jeugdzorg				
Nee		0	0	0
Ja		-0,15	-0,14	-0,14
Verzuim				
Nee		0	0	0
Ja		-0,36**	-0,36**	-0,37**
Criminaliteit				
Nee		0	0	0
Ja		-0,17**	-0,18**	-0,18**
Huishoudenssituatie				
Gehuwd paar			0	0
Eenouderhuishouden			0,06	0,06
Niet gehuwd paar			0,16*	0,17*
Opleidingsniveau ouders				
Hoog			0	0
Midden/hoop			-0,16	-0,17
Midden			-0,17	-0,18
Laag/midden			-0,2	-0,21
Laag			-0,15	-0,17
Niet bekend			-0,18	-0,19*
Arbeidspositie ouders				
Werkend			0	0
Niet werkend			-0,04	-0,04
Inkomen ouders				
Hoog			0	0
Midden			0,05	0,07
Laag			0,08	0,05
Psychische zorg ouders				
Nee			0	0
Ja			-0,05	-0,06
Criminaliteit ouders				
Niet geregistreerd als verdachte			0	0
Wel geregistreerd als verdachte			0,08	0,08
Denominatie				
Openbaar				0
Protestants/Gereformeerd				0,27*
Overige denominaties				0,29**
Aantal leerlingen				
				0,00
Aandeel migranten op school				
				0,01
Aandeel allochtonen op school				
				0,00
Tussen leerlingen	0,62	0,57	0,56	0,56
Tussen scholen	0,05	0,04	0,03	0,03

* significant op 5% niveau, ** significant op 1% niveau

Van de acht leerlingkenmerken die in dit model zijn opgenomen zijn er vijf significant. Een eerste verklarende factor is het geslacht van de leerling. In vergelijking met meisjes hebben jongens een significant lagere positie score in het derde leerjaar van het vo.

De tweede verklarende factor is de etnische herkomst van de leerling. Ten opzichte van de autochtone leerlingen op Rotterdam Zuid hebben alle andere groepen in Rotterdam Zuid een hogere positie score.

De derde verklarende factor heeft betrekking op leerlingen met een indicatie voor de psychische/geestelijke gezondheidszorg. Leerlingen met een indicatie voor de psychische/geestelijke gezondheidszorg in minimaal één van de afgelopen drie jaar hebben een significant lagere positie score dan leerlingen zonder zo'n indicatie;

De vierde verklarende factor heeft betrekking op leerlingen die in de afgelopen drie jaar minimaal 1 keer ongeoorloofd afwezig waren van school (relatief verzuim). Leerlingen die minstens 1 keer ongeoorloofd afwezig waren scoren significant lager op de positie score. Onder controle van de overige verklarende factoren scoren deze leerlingen gemiddeld 0,37 punten lager dan leerlingen die in de afgelopen drie jaar niet hebben verzuimd.

De vijfde en laatste verklarende factor op leerlingniveau heeft betrekking op leerlingen die in de afgelopen drie jaar minimaal 1 keer in aanraking zijn gekomen met de politie op verdenking van een delict. Leerlingen die worden verdacht van een delict halen een lagere positie score. Onder controle van de overige verklarende factoren scoren deze leerlingen gemiddeld 0,18 punten lager dan leerlingen die in de afgelopen drie jaar niet worden verdacht van een delict.

Model met leerling- en gezinskenmerken

In het volgende model zijn ook gezinskenmerken als verklarende factor opgenomen. De volgende factoren worden daartoe aan het model toegevoegd:

- Type huishouden (samenwonend met kinderen, getrouwd met kinderen of eenouderhuishouden);
- Opleidingsniveau ouders (hoog, midden/hoog, midden, laag/midden, laag, onbekend). Indien het opleidingsniveau van beide ouders bekend is zijn de opleidingsniveaus gecombineerd;
- Arbeidspositie (wel of geen betaald werk);
- Inkomenspositie (inkomen in een driedeling: laag, midden of hoog);
- Psychische zorg (wel of geen zorgindicatie bij ouders in de afgelopen drie jaar);

- Criminaliteit (wel of geen verdachtenregistratie van de ouders in de afgelopen drie jaar);

Voor een nadere uitleg van de constructie van de variabelen wordt verwezen naar bijlage 2. In bijlage 4 (tabel b4.2) is een overzicht opgenomen van het aantal leerlingen in de onderscheiden categorieën, de procentuele verdeling en de gemiddelde positiecores voor de onderscheiden categorieën leerlingen.

Van de zes gezinskenmerken die in dit model zijn toegevoegd is er maar één significant. Dit is het type huishouden waarin de leerling op dat moment opgroeit. Kinderen van een niet gehuwd paar halen behalen significant hoger positiecores dan kinderen die opgroeien in een huishouden met gehuwde ouders.

De toevoeging van gezinskenmerken als verklarende factor heeft geen invloed op de effecten leerlingkenmerken.

Model met leerling- en gezins- en schoolkenmerken

In het derde model, in de rechterkolom van tabel 5.4, zijn naast leerling- en gezinskenmerken ook schoolkenmerken als verklarende factor opgenomen. De volgende factoren worden daartoe aan het model toegevoegd:

- Denominatie (openbaar, protestants/gereformeerd en overige denominaties);
- Grootte van de vestiging van de school (aantal leerlingen);
- Aandeel nieuwkomers, migranten op de school;
- Aandeel allochtonen op de school.

Voor een nadere uitleg van de constructie van de variabelen wordt verwezen naar bijlage 2. In bijlage 4 (tabel b4.3) is een overzicht opgenomen van het aantal leerlingen in de onderscheiden categorieën, de procentuele verdeling en de positiecores voor de onderscheiden categorieën leerlingen.

Van de vier schoolkenmerken die in dit model zijn toegevoegd is er slechts één significant namelijk de denominatie. Leerlingen die onderwijs volgen op een protestants/gereformeerde school of op een school van overige denominatie hebben een hogere positiecore dan leerlingen op openbare scholen. De eerder gevonden effecten van de leerlingkenmerken en gezinskenmerken blijven, met de toevoeging van de schoolkenmerken nagenoeg onveranderd. Voor één leerlingkenmerk is er nu wel een significant verschil: leerlingen met ouders van wie de opleiding niet bekend is, hebben een lagere positiecore dan leerlingen van ouders met een hoge opleiding.

Verklaarde variantie

In een multilevel model is er verklaarde (en onverklaarde) variantie op meerdere niveaus. De verklaarde variantie van bovenstaand model op het leerlingniveau komt uit op 9,2 procent. Op het schoolniveau is de verklaarde variantie 41,2 procent. Het grootste deel van de verklaarde variantie op schoolniveau (31%) is evenwel toe te schrijven aan de ongelijke samenstelling van de leerlingpopulatie voor wat betreft de leerlingen- en gezinskenmerken tussen de vestigingen van scholen

5.3 Het model voor Rotterdam Zuid toegepast op overig Rotterdam

In de vorige paragrafen hebben we een model opgesteld dat de situatie in Rotterdam Zuid beschrijft. In deze paragraaf passen we dit model toe op overig Rotterdam en Rotterdam als geheel. Dit betekent niet dat het model ook het best past voor overig Rotterdam en heel Rotterdam. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk dat de buurt in een specifiek model voor heel Rotterdam wel van invloed is. Onze focus ligt hier bij de situatie in Rotterdam Zuid. In het model voor Rotterdam Zuid hebben we gezien dat de verschillen in positie score voor 93 procent worden verklaard door verschillen tussen leerlingen en voor 7 procent door verschillen tussen scholen. De vraag die we in deze paragraaf beantwoorden is hoe deze verdeling er uit ziet in de rest van Rotterdam als we uitgaan van het model voor Rotterdam Zuid.

In tabel 5.5 zijn de modellen naast elkaar weergegeven. Voor wat betreft de verklarende leerlingkenmerken zien we enkele verschillen. In het model van overig Rotterdam is de verklarende factor etnische herkomst veel minder van belang dan in Rotterdam Zuid. In Rotterdam Zuid scoren de groepen van verschillende etnische herkomst een hogere positie score dan de autochtone leerlingen in Rotterdam Zuid. In overig Rotterdam is er geen significant verschil in positie score tussen autochtone jongeren en jongeren met een andere etnische herkomst.

In het model voor overig Rotterdam is de positie score voor jongeren die met jeugdzorg te maken hebben significant lager dan de score van de jongeren die niet met jeugdzorg te maken hebben. Dit verschil is in het model voor Rotterdam Zuid niet significant.

Ook voor de verklarende gezinskenmerken zien we enkele verschillen. Van leerlingen in overig Rotterdam van ouders die voorkomen in de criminaliteitsbestanden is de positie score lager dan voor de overige leerlingen. In Rotterdam Zuid wijkt de positie score niet significant af voor leerlingen van ouders die in de criminaliteitsbestanden voorkomen.

Voor de verklarende schoolkenmerken zijn er geen grote verschillen. Ook voor overig Rotterdam zien we dat leerlingen die onderwijs volgen op een

protestants/gereformeerde school of op een school van overige denominatie een iets een hogere positie score hebben dan leerlingen op openbare scholen.

Verklaarde variantie

De verklaarde variantie van het model voor overig Rotterdam op het leerlingniveau komt uit op 8,1 procent. Op het schoolniveau is de verklaarde variantie 48,1 procent. Het grootste deel van de verklaarde variantie op schoolniveau (37,1%) is evenwel toe te schrijven aan de ongelijke samenstelling van de leerlingpopulatie voor wat betreft de leerling- en gezinskenmerken tussen de scholen.

Tabel 5.5: Model met leerling-, gezins- en schoolkenmerken: Rotterdam Zuid, overig Rotterdam en Rotterdam

	Rotterdam Zuid	overig Rotterdam	Rotterdam
Intercept	-0,36*	-0,11	-0,11
Geslacht			
Vrouw	0	0	0
Man	-0,16**	-0,16**	-0,16**
Etnische herkomst			
Autochtoon	0	0	0
Turks	0,16*	0,01	0,03
Marokkaans	0,28**	0,06	0,11**
Surinaams	0,14*	0,01	0,04
Antilliaans	0,16*	0,07	0,09
Westers	0,19*	0,02	0,05
Niet-westers	0,19**	0,11*	0,11**
Generatie			
Eerste generatie	0	0	0
Tweede generatie	0,06	0,07	0,06
Leerlinggewicht			
Gewicht 0	0	0	0
Gewicht 0,3	0,03	-0,08	-0,04
Gewicht 1,2	0,00	-0,07	-0,04
Psychische zorg			
Nee	0	0	0
Ja	-0,21**	-0,15**	-0,17**
Jeugdzorg			
Nee	0	0	0
Ja	-0,14	-0,28**	-0,22**
Verzuim			
Nee	0	0	0
Ja	-0,37**	-0,36**	-0,36**
Criminaliteit			
Nee	0	0	0
Ja	-0,18**	-0,21**	-0,19**
Huishoudenssituatie			
Gehuwd paar	0	0	0
Eenouderhuishouden	0,06	-0,07	-0,02
Niet gehuwd paar	0,17*	0,04	0,07*
Opleidingsniveau ouders			
Hoog	0	0	0
Midden/hoog	-0,17	0,06	0,01
Midden	-0,18	0,00	-0,04
Laag/midden	-0,21	0,09	-0,01
Laag	-0,17	0,01	-0,02
Niet bekend	-0,19*	0,01	-0,03
Arbeidspositie ouders			
Werkend	0	0	0
Niet werkend	-0,04	0,06	0,03
Inkomen ouders			
Hoog	0	0	0
Midden	0,07	-0,02	-0,02
Laag	0,05	0,00	-0,01
Psychische zorg ouders			
Nee	0	0	0
Ja	-0,06	-0,02	-0,03
Criminaliteit ouders			
Niet geregistreerd als verdachte	0	0	0
Wel geregistreerd als verdachte	0,08	-0,12*	-0,05
Denominatie			
Openbaar	0	0	0
Protestants/Gereformeerd	0,27*	0,17*	0,18**
Overige denominaties	0,29**	0,14*	0,18**
Aantal leerlingen	0,00	0,00	0,00
Aandeel migranten op school	0,01	0,00	0,00
Aandeel allochtonen op school	0,00	0,00	0,00
Tussen leerlingen	0,56	0,51	0,54
Tussen scholen	0,03	0,03	0,03

* significant op 5% niveau, ** significant op 1% niveau

Bijlage 1 Overzicht van de gebruikte SSB-bestanden

Persoonsgegevens

SSB Gbapersoontab: Demografische achtergronden van personen in de GBA

SSB Gbaburgerlijkestaatbus: Burgerlijke staat van personen in de GBA

Gbaadresobjectbus: Adreskenmerken van personen in de GBA.

Vslgwbtab: Rinobjectnummer met gemeente, wijk en buurtcode.

Onderwijsgegevens

SSB Inschrwpotab: Inschrijvingen in het basisonderwijs

SSB Inschrwectab: Inschrijvingen in het speciaal onderwijs

SSB Citotab: Deelnemers aan de Cito-eindtoets Basisonderwijs

SSB Onderwijsdeelnemerstab: Deelnemers in het voortgezet, middelbaar en hoger onderwijs

SSB Onderwijsinschrtab: Inschrijvingen in het voortgezet, middelbaar en hoger onderwijs

SSB Examvotab: Examenuitslagen in het voortgezet onderwijs

SSB Diplomambotab: Diploma's in het middelbaar beroepsonderwijs

SSB Vsvtab: Voortijdig schoolverlater

SSB Brintab: Vestigingen van onderwijsinstellingen (2003 t/m 2012)

Arbeidmarktgegevens

SSB Baanprsjaarbedragtab: Banen van personen

SSB Baankenmerkenbus: Kenmerken van banen

SSB polisikobus1: Kwantitatieve gegevens van banen

SSB Poliskibus: Kwalitatieve gegevens van banen

SSB zelfstandigentab: Personen met winst uit onderneming

SSB Vrlwusuitkering1atab: Uitkeringen aan personen op grond van de Werkloosheidswet

SSB wwuitkeringint: Werkloosheidswet uitkeringen

SSB Vrlwuspersoonbus: Personen met een werkloosheidsuitkering

SSB Vrlbijstanduitkeringtab: Bijstandsuitkeringen

SSB aototjaarbedragtab: Arbeidsongeschiktheidsuitkering

SSB aototpersoonbus: Arbeidsongeschiktheidsuitkering

SSB Ovuitkpersoonbus: Overige uitkeringen

SSB Cwitab: Personen die staan ingeschreven bij het Centrum voor Werk en Inkomen

Criminaliteitsgegevens

SSB Hkstab: Delictkenmerken van personen tegen wie een proces verbaal is opgemaakt

SSB Verdtab: Delictkenmerken van personen geregistreerd als verdachte (op basis van GIDS)

SSB Halttab: Naar bureau Halt verwezen personen

SSB Gedetineerdentab: Gedetineerde personen met hun zwaarste misdrijf

Zorggegevens

SSB Indicawbztab: Personen met indicaties voor AWBZ gefinancierde zorg

SSB Provjztab: Gebruik provinciale jeugdzorg

SSB Bjjawbztab: Personen met indicatie Bureau Jeugdzorg

SSB Zvwkostentab: Zorgkosten van Nederlandse ingezetenen die een basisverzekering hebben.

Bijlage 2 Gebruikte dan wel geconstrueerde variabelen

Leerlinggewicht, In feite gaat het hier niet om een persoonskenmerk van de leerling, maar om een gezinskenmerk. Het is toch hier opgenomen, omdat het onderdeel is van data die van kind zelf wordt verzameld.

Voor de bepaling van het leerlinggewicht is per 1 januari 2015 een nieuwe regeling van kracht die het gebruik van een standaard ouderverklaring verplicht stelt. Alleen bij het gebruik van deze verklaring kan een school aanspraak maken op de gewichtenregeling. De indeling in gewichten is met de invoering van de verplichte verklaring niet veranderd. Het gewicht wordt bepaald op het moment van inschrijven op een school en verandert niet als de situatie wijzigt. Het is hierdoor wel mogelijk dat broertjes en zusjes een verschillend leerlinggewicht kunnen hebben. Het leerlinggewicht kan één van de volgende drie waarden hebben die bepaald worden aan de hand van het opleidingsniveau van de ouders:

- Categorie 1 ouders/verzorgers die geen onderwijs hebben genoten of maximaal basisonderwijs of (v)so-zmlk. De ouder/verzorger heeft maximaal (speciaal) basisonderwijs (tot en met het dertiende levensjaar) of (v)so-zmlk gehad.
- Categorie 2 Maximaal lbo/vbo, praktijkonderwijs/lwoo of vmbo basis-of kaderberoepsgerichte leerweg of de ouder/verzorger heeft maximaal twee klassen/leerjaren onderwijs in een andere schoolopleiding in het voortgezet onderwijs aansluitend op het basisonderwijs afgerond.
- Categorie 3 De ouder/verzorger heeft meer dan twee klassen/leerjaren mavo (c of d niveau), havo of vwo, dan wel vmbo gemengde leerweg of theoretische leerweg gevolgd. Voor het niveau mavo/havo/vwo kunnen ook de oudere opleidingen worden gelezen: (m)ulo, mms of hbs. Of de ouder/verzorger heeft een mbo, hbo of wo opleiding gevolgd

De regeling kent twee gewichten: 0,3 en 1,2. De gewichten zijn gekoppeld aan de eerder genoemde opleidingscategorieën 1, 2 en 3.

- Het gewicht 0,3 wordt toegekend aan leerlingen van wie beide ouder(s)/verzorger(s)belast zijn met de dagelijkse verzorging en opvoeding en een opleiding uit categorie 2 hebben gehad.
- Het gewicht 1,2 wordt toegekend aan leerlingen van wie één ouder/verzorger een opleiding heeft gevolgd uit categorie 1 en de andere ouder/verzorger een opleiding uit categorie 1 óf 2.

- Het gewicht 0 wordt toegekend aan leerlingen van wie één van de ouders/verzorgers een opleiding heeft gevolgd uit categorie 3.

Zorg

Op het gebied van Zorg zijn er in het SSB gegevens beschikbaar over de indicatie voor AWBZ zorg, ziektekosten voor geestelijke gezondheidszorg, gebruik van jeugdzorg en indicatie voor jongeren met een psychiatrische grondslag. Voor de personen die in de jaren 2011, 2012 of 2013 in deze bestanden voorkomen zijn op basis van deze gegevens drie variabelen gemaakt. Deze variabelen geven aan of een persoon voorkomt in de bestanden. De eerste variabele geeft aan dat een persoon te maken heeft met een lichamelijk probleem; de tweede variabele identificeert personen met een geestelijk probleem. De derde variabele is voor de jongeren zelf van belang en geeft aan of iemand in contact is geweest met jeugdzorg.

Misdaad/Criminaliteit

In het SSB zijn gegevens opgenomen over personen die als verdachte zijn geregistreerd, personen die gedetineerd zijn personen die een HALT-straf hebben gekregen. Voor alle personen die in de jaren 2011, 2012 of 2013 in een van deze bestanden voorkomen is variabele gevuld. Deze gegevens zijn gekoppeld aan kinderen. In de tabel zijn hierover geen gegevens voor de kinderen opgenomen, de aantallen zijn dermate klein dat deze niet mogen worden gepubliceerd

Arbeidspositie

Hiervoor is gebruik gemaakt van een variabele die door OBI is geconstrueerd voor de Arbeidsmarktmonitor in Rotterdam.

Inkomen

Hiervoor is gebruik gemaakt van een variabele die door OBI is geconstrueerd voor de Arbeidsmarktmonitor in Rotterdam.

Bijlage 3 Aanvullende tabellen bij hoofdstuk 4

Leerlingkenmerken in het model

In tabel b3.1 is van de volgende leerlingkenmerken een beschrijving opgenomen:

- Geslacht (jongen, meisje);
- Etniciteit (in zeven categorieën);
- Generatie (1e of 2e generatie);
- Leerlingewicht 2013 (score 0; 0,3 of 1,2);
- Zorg psychisch (wel of geen psychische zorg, in de drie voorafgaande jaren);
- Jeugdzorg (wel of geen jeugdzorg zorg, in de drie voorafgaande jaren);
- Verzuim (wel of geen verzuim in de drie voorafgaande jaren);
- Criminaliteit (wel of niet in de criminaliteitsbestanden in de afgelopen drie jaar).

In de tabel is een overzicht opgenomen van het aantal kinderen in de onderscheiden categorieën, de procentuele verdeling en de scores op de Cito-eindtoets voor de onderscheiden categorieën.

Tabel b3.1: Overzicht van de leerlingkenmerken en cito-scores per categorie

	Rotterdam Zuid			overig Rotterdam			Rotterdam		
	aantal	%	gem score	aantal	%	gem score	aantal	%	gem score
totaal	1.520		529,6	3.431		533,8	4.951		532,5
Geslacht									
man	754	50%	529,6	1.690	49%	533,7	2.444	49%	532,4
vrouw	766	50%	529,6	1.741	51%	533,9	2.507	51%	532,6
Etniciteit									
Autochtoon	358	24%	531,6	1.627	47%	536,8	1.985	40%	535,9
Turks	292	19%	527,3	282	8%	528,1	574	12%	527,7
Marokkaans	248	16%	529,6	452	13%	529,3	700	14%	529,4
Surinaams	204	13%	530,1	303	9%	531,5	507	10%	531,0
Antilliaans	111	7%	526,9	93	3%	528,1	204	4%	527,5
Westers	110	7%	530,6	283	8%	535,4	393	8%	534,1
Niet-Westers	197	13%	529,8	391	11%	532,4	588	12%	531,5
Generatie									
1e generatie	91	6%	528,2	122	4%	532,0	213	4%	530,4
2e generatie	1.071	70%	529,0	1.682	49%	531,0	2.753	56%	530,2
Leerlinggewicht									
gewicht 0	939	62%	531,6	2.568	75%	535,9	3.507	71%	534,7
gewicht 0,3	194	13%	526,3	314	9%	528,2	508	10%	527,5
gewicht 1,2	387	25%	526,5	549	16%	527,2	936	19%	526,9
Psychische zorg									
nee	1.328	87%	529,9	2.837	83%	534,0	4.165	84%	532,7
ja	192	13%	527,7	594	17%	533,0	786	16%	531,7
Jeugdzorg									
nee	1.459	96%	529,7	3.336	97%	534,0	4.795	97%	532,7
ja	61	4%	527,8	95	3%	528,1	156	3%	528,0
Verzuim									
geen verzuim	1.449	95%	529,9	3.302	96%	534,0	4.751	96%	532,7
wel verzuim	71	5%	524,5	129	4%	528,3	200	4%	527,0
Criminaliteit									
staat niet in de bestanden	1.497	98%	529,7	3.402	99%	533,9	4.899	99%	532,6
staat wel in de bestanden	23	2%	520,7	29	1%	522,6	52	1%	521,8

Gezinskenmerken in het model

In tabel b3.2 is van de volgende gezinskenmerken een beschrijving opgenomen:

- Type huishouden (samenwonend met kinderen, getrouwd met kinderen of eenouderhuishouden);
- Arbeidspositie (wel of geen betaald werk);
- Inkomenspositie (inkomen in een driedeling: laag, midden of hoog);
- Opleidingsniveau ouders (hoog, midden/hoog, midden, laag/midden, laag, onbekend). Indien het opleidingsniveau van beide ouders bekend is zijn de opleidingsniveaus gecombineerd;
- Lichamelijke zorg (wel of geen zorgindicatie bij ouders in de afgelopen drie jaar);
- Psychologische zorg (wel of geen zorgindicatie bij ouders in de afgelopen drie jaar);
- Criminaliteit (wel of geen verdachtenregistratie van de ouders in de afgelopen drie jaar).

Tabel b3.2: Overzicht van de gezinsfactoren en cito-scores per categorie

	Rotterdam Zuid			overig Rotterdam			Rotterdam		
	aantal	%	gem score	aantal	%	gem score	aantal	%	gem score
Totaal	1.520		529,6	3.431		533,8	4.951		532,5
Type huishouden									
niet gehuwd paar	158	10%	530,5	455	13%	535,4	613	12%	534,1
gehuwd paar	842	55%	530,6	2.022	59%	534,8	2.864	58%	533,5
éénouderhuishouden	520	34%	527,8	954	28%	531,0	1.474	30%	529,8
Opleidingsniveau									
niet bekend	487	32%	528,6	1.076	31%	532,5	1.563	32%	531,3
laag	427	28%	527,0	624	18%	528,5	1.051	21%	527,9
lag/midden	73	5%	529,1	127	4%	529,0	200	4%	529,0
midden	397	26%	530,8	764	22%	533,0	1.161	23%	532,2
midden/hoog	26	2%	537,0	161	5%	539,7	187	4%	539,3
hoog	110	7%	538,5	679	20%	541,2	789	16%	540,8
Arbeidspositie									
niet werkend	499	33%	526,4	773	23%	528,9	1.272	26%	527,9
werkend	1.021	67%	531,2	2.658	77%	535,2	3.679	74%	534,1
Inkomen									
laag	604	40%	527,5	944	28%	530,2	1.548	31%	529,1
midden	732	48%	529,9	1.413	41%	532,0	2.145	43%	531,3
hoog	184	12%	535,5	1.074	31%	539,3	1.258	25%	538,8
Lichamelijke zorg									
nee	1.483	98%	529,6	3.372	98%	533,8	4.855	98%	532,5
ja	37	2%	530,6	59	2%	530,6	96	2%	530,6
Psychische zorg									
nee	1.132	74%	530,1	2.556	74%	533,9	3.688	74%	532,8
ja	388	26%	528,1	875	26%	533,4	1.263	26%	531,8
Criminaliteit									
staat niet in de bestanden	1.278	84%	529,8	3.064	89%	534,3	4.342	88%	533,0
staat in de bestanden	242	16%	528,6	367	11%	529,8	609	12%	529,3

Schoolkenmerken in het model

In tabel b3.3 is van de volgende schoolkenmerken een beschrijving opgenomen:

1. Denominatie (in 3 categorieën);
2. Grootte van school (aantal leerlingen);
3. Aandeel nieuwkomers, migranten op de school;
4. Aandeel allochtonen op de school;

Voor een nadere uitleg van de variabelen wordt verwezen naar de bijlage. In tabel b3.3 is een overzicht opgenomen van het aantal kinderen in de onderscheiden categorieën, de procentuele verdeling en de scores op de Cito-eindtoets voor de onderscheiden categorieën.

Tabel b3.3: Overzicht van de schoolfactoren en cito-scores per categorie

	Rotterdam Zuid			overig Rotterdam			Rotterdam		
	aantal	%	gem score	aantal	%	gem score	aantal	%	gem score
Totaal	1.520		529,6	3.431		533,8	4.951		532,5
Denominatie									
Openbaar	663	44%	528,1	1217	35%	533,4	1880	38%	531,5
Protestants/gereformeerd	488	32%	531,2	1091	32%	533,6	1579	32%	532,8
Overige denominatie	369	24%	530,2	1123	33%	534,4	1492	30%	533,4
Aantal leerlingen									
tot 200 leerlingen	217	14%	529,1	597	17%	529,5	814	16%	529,4
200-299 leerlingen	605	40%	530,0	828	24%	532,9	1.433	29%	531,7
300-399 leerlingen	394	26%	528,0	569	17%	534,9	963	19%	532,1
400-499 leerlingen	179	12%	530,8	501	15%	535,7	680	14%	534,5
meer dan 500 ll'n	125	8%	532,0	936	27%	535,7	1.061	21%	535,2
% eerste generatie ll'n									
minder dan 2%	79	5%	533,6	969	28%	537,3	1.048	21%	537,0
2-4 procent	348	23%	532,4	1.147	33%	534,3	1.495	30%	533,9
4-6 procent	324	21%	529,6	592	17%	531,1	916	19%	530,6
6-8 procent	355	23%	527,0	392	11%	531,1	747	15%	529,2
8 procent of meer	414	27%	528,7	331	10%	529,8	745	15%	529,2
% allochtone ll'n									
tot 20%	16	1%	539,7	307	9%	538,9	323	7%	538,9
20-39 procent	23	2%	532,7	1.138	33%	536,4	1.161	23%	536,4
40-59 procent	209	14%	530,9	763	22%	534,1	972	20%	533,4
60-79 procent	576	38%	530,9	342	10%	532,8	918	19%	531,6
80 procent of meer	696	46%	527,9	881	26%	528,7	1.577	32%	528,3

Bijlage 4 Aanvullende tabellen bij hoofdstuk 5

Leerlingkenmerken in het model

In tabel b4.1 is van de volgende leerlingkenmerken een beschrijving opgenomen:

- Geslacht, (jongen, meisje)
- Etniciteit, (in zeven categorieën)
- Generatie, (1e of 2e generatie)
- Leerlingewicht 2013 (score 0; 0,3 of 1,2)
- Zorg psychisch, (wel of geen psychische zorg, in de drie voorafgaande jaren)
- Jeugdzorg, (wel of geen jeugdzorg zorg, in de drie voorafgaande jaren)
- Verzuim (wel of geen verzuim in de drie voorafgaande jaren)
- Criminaliteit (wel of niet in de criminaliteitsbestanden in de afgelopen drie jaar)

In de tabel is een overzicht opgenomen van het aantal kinderen in de onderscheiden categorieën, de procentuele verdeling en de scores op de Cito-eindtoets voor de onderscheiden categorieën.

Tabel b4.1: Overzicht van de leerlingkenmerken en positie-scores per categorie

	Rotterdam Zuid			overig Rotterdam			Rotterdam		
	aantal	%	gem score	aantal	%	gem score	aantal	%	gem score
Totaal	1.802		-0,37	3.736		-0,20	5.538		-0,25
Geslacht									
man	881	49%	-0,46	1.893	51%	-0,29	2.774	50%	-0,35
vrouw	921	51%	-0,28	1.843	49%	-0,10	2.764	50%	-0,16
Etniciteit									
Autochtoon	415	23%	-0,51	1.638	44%	-0,18	2.053	37%	-0,25
Turks	387	21%	-0,35	408	11%	-0,25	795	14%	-0,29
Marokkaans	229	13%	-0,23	528	14%	-0,20	757	14%	-0,21
Surinaams	255	14%	-0,38	350	9%	-0,28	605	11%	-0,32
Antilliaans	160	9%	-0,39	127	3%	-0,23	287	5%	-0,32
Westers	96	5%	-0,27	298	8%	-0,17	394	7%	-0,19
Niet-Westers	260	14%	-0,30	387	10%	-0,16	647	12%	-0,22
Generatie									
1e generatie	173	10%	-0,29	205	5%	-0,17	378	7%	-0,23
2e generatie	1.214	67%	-0,33	1.893	51%	-0,22	3.107	56%	-0,26
Leerlinggewicht									
gewicht 0	1.036	57%	-0,37	2.626	70%	-0,16	3.662	66%	-0,22
gewicht 0,3	304	17%	-0,38	370	10%	-0,35	674	12%	-0,36
gewicht 1,2	462	26%	-0,34	740	20%	-0,26	1.202	22%	-0,29
Psychische zorg									
nee	1.600	89%	-0,33	3.205	86%	-0,16	4.805	87%	-0,21
ja	202	11%	-0,70	531	14%	-0,42	733	13%	-0,50
Jeugdzorg									
nee	1.680	93%	-0,34	3.562	95%	-0,17	5.242	95%	-0,22
ja	122	7%	-0,79	174	5%	-0,74	296	5%	-0,76
Verzuim									
geen verzuim	1.397	78%	-0,27	3.194	85%	-0,12	4.591	83%	-0,17
wel verzuim	405	22%	-0,69	542	15%	-0,62	947	17%	-0,65
Criminaliteit									
staat niet in de bestanden	1.577	88%	-0,32	3.319	89%	-0,15	4.896	88%	-0,20
staat wel in de bestanden	225	12%	-0,69	417	11%	-0,59	642	12%	-0,62

Gezinskenmerken in het model

In tabel b4.2 is van de volgende gezinskenmerken een beschrijving opgenomen:

- Type huishouden (samenwonend met kinderen, getrouwd met kinderen of eenouderhuishouden);
- Arbeidspositie (wel of geen betaald werk);
- Inkomenspositie (inkomen in een driedeling: laag, midden of hoog);
- Opleidingsniveau ouders (hoog, midden/hoog, midden, laag/midden, laag, onbekend). Indien het opleidingsniveau van beide ouders bekend is zijn de opleidingsniveaus gecombineerd;
- Lichamelijke zorg (wel of geen zorgindicatie bij ouders in de afgelopen drie jaar);
- Psychologische zorg (wel of geen zorgindicatie bij ouders in de afgelopen drie jaar);
- Criminaliteit (wel of geen verdachtenregistratie van de ouders in de afgelopen drie jaar).

Tabel b4.2: Overzicht van de gezinsfactoren en positiecores per categorie

	Rotterdam Zuid			overig Rotterdam			Rotterdam		
	aantal	%	gem score	aantal	%	gem score	aantal	%	gem score
Totaal	1.802		-0,37	3.736		-0,20	5.538		-0,25
Type huishouden									
niet gehuwd paar	182	10%	-0,33	388	10%	-0,14	570	10%	-0,20
gehuwd paar	934	52%	-0,35	2.243	60%	-0,14	3.177	57%	-0,20
éénouderhuishouden	686	38%	-0,41	1.105	30%	-0,32	1.791	32%	-0,35
Opleidingsniveau									
niet bekend	611	34%	-0,38	1.315	35%	-0,20	1.926	35%	-0,26
laag	566	31%	-0,35	810	22%	-0,25	1.376	25%	-0,29
laag/midden	101	6%	-0,40	130	3%	-0,15	231	4%	-0,26
midden	398	22%	-0,40	796	21%	-0,24	1.194	22%	-0,30
midden/hoog	38	2%	-0,39	124	3%	-0,02	162	3%	-0,10
hoog	88	5%	-0,19	561	15%	-0,10	649	12%	-0,11
Arbeidspositie									
niet werkend	607	34%	-0,40	931	25%	-0,26	1.538	28%	-0,32
werkend	1.195	66%	-0,35	2.805	75%	-0,17	4.000	72%	-0,23
Inkomen									
laag	693	38%	-0,37	1.052	28%	-0,29	1.745	32%	-0,32
midden	901	50%	-0,36	1.585	42%	-0,20	2.486	45%	-0,25
hoog	208	12%	-0,40	1.099	29%	-0,11	1.307	24%	-0,16
Lichamelijke zorg									
nee	1.755	97%	-0,36	3.653	98%	-0,19	5.408	98%	-0,25
ja	47	3%	-0,65	83	2%	-0,40	130	2%	-0,49
Psychische zorg									
nee	1.415	79%	-0,34	2.903	78%	-0,18	4.318	78%	-0,23
ja	387	21%	-0,46	833	22%	-0,25	1.220	22%	-0,32
Criminaliteit									
staat niet in de bestanden	1.605	89%	-0,37	3.475	93%	-0,18	5.080	92%	-0,24
staat wel in de bestanden	197	11%	-0,38	261	7%	-0,37	458	8%	-0,37

Schoolkenmerken in het model

In tabel b4.3 is van de volgende schoolkenmerken een beschrijving opgenomen:

- Denominatie (in 3 categorieën);
- Grootte van school (aantal leerlingen);
- Aandeel nieuwkomers migranten op de school;
- Aandeel allochtonen op de school.

Voor een nadere uitleg van de variabelen wordt verwezen naar de bijlage. In tabel b3.3 is een overzicht opgenomen van het aantal kinderen in de onderscheiden categorieën, de procentuele verdeling en de scores op de Cito-eindtoets voor de onderscheiden categorieën.

Tabel b4.3: Overzicht van de schoolfactoren en positie-scores per categorie

	Rotterdam Zuid			overig Rotterdam			Rotterdam		
	aantal	%	gem	aantal	%	gem	aantal	%	gem
Totaal	1.802		-0,37	3.736		-0,20	5.538		-0,25
Denominatie									
Openbaar	401	22%	-0,53	1080	29%	-0,25	1481	27%	-0,33
Protestants/gereformeerd	646	36%	-0,29	1016	27%	-0,17	1662	30%	-0,22
Overige denominatie	755	42%	-0,35	1640	44%	-0,18	2395	43%	-0,23
Aantal leerlingen									
tot 1000 leerlingen	157	9%	-0,25	661	18%	-0,18	818	15%	-0,19
1000-2999 leerlingen	899	50%	-0,36	1.083	29%	-0,19	1.982	36%	-0,27
3000 leerlingen of meer	746	41%	-0,40	1.992	53%	-0,18	2.738	49%	-0,26
% eerste generatie II'n									
minder dan 2%	77	4%	-0,36	331	9%	-0,06	408	7%	-0,12
2-4 procent	201	11%	-0,59	782	21%	-0,17	983	18%	-0,26
4-6 procent	681	38%	-0,32	1.259	34%	-0,18	1.940	35%	-0,23
6-8 procent	60	3%	-0,32	204	5%	-0,40	264	5%	-0,38
8 procent of meer	783	43%	-0,36	1.160	31%	-0,23	1.943	35%	-0,28
% allochtone II'n									
tot 20%	79	4%	-0,37	307	8%	-0,29	386	7%	-0,30
20-39 procent	293	16%	-0,51	1.582	42%	-0,13	1.875	34%	-0,19
40-59 procent	632	35%	-0,33	1.041	28%	-0,25	1.673	30%	-0,28
60-79 procent	374	21%	-0,42	678	18%	-0,20	1.052	19%	-0,28
80 procent of meer	424	24%	-0,28	128	3%	-0,36	552	10%	-0,30

Bijlage 5 Definities en afkortingen

NPRZ	Nationaal Programma Rotterdam Zuid; langjarig programma voor de gebieden (voorheen: 'deelgemeenten') Feijenoord, Charlois en IJsselmonde ("Rotterdam Zuid") dat zich richt op het wegwerken van achterstanden op het gebied van wonen, werk en scholing.
Rotterdam Zuid	de gebieden (voorheen: 'deelgemeenten') Feijenoord, Charlois en IJsselmonde.
Focuswijken	de CBS-buurtten Feijenoord, Afrikaanderwijk, Carnisse, Oud-Charlois, Hillesluis, Tarwewijk en Bloemhof.
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CvB	Centrum voor Beleidsstatistiek; onderdeel van het CBS dat onder voorwaarden databestanden voor onderzoek beschikbaar stelt
SSB	Sociaal Statistisch Bestand; een collectie gegevensbestanden van het CBS
Cito-eindtoets	(toets voor leerlingen van het basisonderwijs in groep 8 voor het best passende vervolgonderwijs die wordt georganiseerd door het) Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling
autochtoon	persoon van wie beide ouders in Nederland zijn geboren
overig westers	allochtoon van wie ten minste één van de ouders geboren is in één van de landen in Europa (exclusief Turkije en de MOE-landen), Noord-Amerika, Oceanië, Indonesië of Japan
overig niet-westers	allochtoon van wie tenminste één ouder is geboren in een land in Azië (m.u.v. Japan en Indonesië), Afrika of Latijns Amerika; Antilliaanse, Surinaamse, Turkse en Marokkaanse personen behoren niet tot deze groep, maar worden apart onderscheiden

Bijlage 6 Literatuurlijst

Besjes, G., Gaalen, R. van, (2008), Jong geleerd, fout gedaan, Centraal Bureau voor de Statistiek

Boom, J. de, Wensveen, P. van, Roode, A.L., Graaf, P. de, (2015), Basismonitor Onderwijs Nationaal Programma Rotterdam Zuid 2015, Risbo (Erasmus Universiteit Rotterdam), O&BI (Gemeente Rotterdam)

Bosker, R.J., Velden, R.K.W. van der, & Hofman, W.H.A. (1985). Een generatie geselecteerd. Deel 1: De loopbanen. Groningen: RION.

Driessen, G., (2007), 'Peer group' effecten op onderwijsprestaties. Een internationaal review van effecten, verklaringen en theoretische en methodologische aspecten, ITS, Radboud Universiteit Nijmegen

Driessen, G., (2013), De bestrijding van onderwijsachterstanden, Een review van opbrengsten en effectieve aanpakken, ITS, Radboud Universiteit Nijmegen

Fettelaar, D., Mulder, L., Driessen, G., (2014), Ouderlijk opleidingsniveau en onderwijsachterstanden van kinderen, Veranderingen in de periode 1995-2011, ITS

Hulshof, N., Timmermans, A., Keuning, J., Naayer, H., (2015), Cohortonderzoek COOL5-18: Basisrapport havo-5 2009/2010 en vwo-6 2010/2011, GION

Inspectie van het Onderwijs, (2016), De Staat van het Onderwijs, onderwijsverslag 2014/2015, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Korperhoek, H., Beijer, C., Spithoff, M., Naaijer, H.M. Timmermans, A.C., Rooijen, M. van, Vugteveen, J., Opendakker, M.C., (2016), Overgangen en aansluitingen in het onderwijs, Deelrapportage 1: reviewstudie naar de po-vo en de vmbo-mbo overgang, GION Onderwijs/Onderzoek, Projectnummer: NRO-ProBO 405-14-402

Luyten, H., Hendriks, M., Scheerens, J., (2013), School size effects revisited, A qualitative and quantitative review of the research evidence in primary and secondary education, Program Committee for Educational Research, (NWO), Universiteit Twente

Mooij, de M., Andel, van, W., Bakker, B., Gaalen, van, R., Meijer, R., Slootbeek, M., Tepic, M., Weert, van, C., (2015), Herziening Gewichtenregeling voor het onderwijsachterstandenbeleid Primair Onderwijs, Centraal Bureau voor de Statistiek

Naber, P., (2004), Vriendschap en sociale cohesie, De rol van leeftijdgenoten in de opvoeding van jeugd, Inholland

Roeleveld, J., Driessen, G., Ledoux G., Cuppen, J., Meijer J., (2011), Tweede conceptrapport van themaproject 5, Prestaties en loopbanen van doelgroep leerlingen in het onderwijsachterstandenbeleid, BOPO themalijn Effecten van beleidsontwikkelingen in het onderwijsachterstandenbeleid, Kohnstamm Instituut / ITS

Rooijen, K. van, Zoon, M., (2012) Risicofactoren voor onderwijsachterstanden, Nederlands Jeugd Instituut

Scheerens, J., Luyten, H., Ravens, van, J., (2012), Visies op onderwijskwaliteit, Met Illustratieve gegevens over de kwaliteit van het Nederlandse primair en secundair onderwijs, NWO/Proo, Universiteit Twente

Spierings, F., Tadjman, T, Meeuwisse, M., Onstenk, J., (2015), Literatuurstudie Risicjongeren, Onderwijs, Arbeid, Zorg en Veiligheid, Kenniswerkplaats Rotterdams Talent

Timmermans, A., Kuyper, H., Werf, G. van der, (2013), Schooladviezen en onderwijsloopbanen, Voorkomen, risicofactoren en gevolgen van onder- en overadvisering, GION

Veelen, van, N., Ouderbetrokkenheid bij de school, Analyses o.b.v. oudervragenlijst 2014 onder ouders van 4-12 jaar, Gezondheidsmonitor 2014, O&BI, gemeente Rotterdam

Veenstra, R. (1999). Leerlingen – klassen – scholen: Prestaties en vorderingen van leerlingen in het voortgezet onderwijs s.n.

Wittebrood, K., Kreuzenkamp, S. (red), (2000), Rapportage Jeugd 2000, Trajecten van jongeren naar zelfstandigheid, SCP